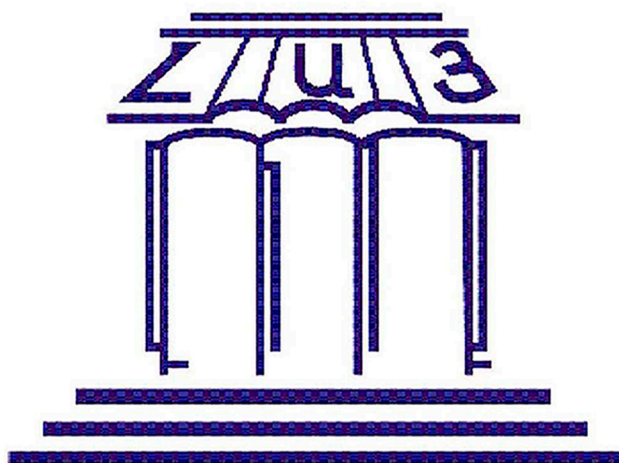

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Quinn K. Lee

Phonetic Alphabet

898.99

G-40

19 NOV 2011

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Մ Ե Ռ Ն Ո Ղ Ն Ե Ր Ը

ԹԱՏՐՈՆ ԵՐԵՎ ԱՐԱՐ

891.99
2-40

891.99

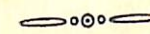
9-40

Հ. Զարուհի
1/1 - 1131

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Մ Ե Ռ Ն Ո Ղ Ն Ե Ր Ը

Ամէն իրաւունք հեղինակին վերապահուած է:

1928

Տպագր. Ա. ԵՐԷՅԵԱՆ

40, ըիւ տէ Տօմէնիքէն, ՄԱՐՍԷՅԷ

57189-66

ԱՆՁԵՐ

—x—

ԳԵՈՐԳ

ՏԻՐԱՆ

ՇԱԽԱՐՇ

ԶԱԽԷՆ

ՀՐԱԶ

ՍԱՐԻՄ

ԶԱՊԷԼ

ԱԼԻՍ

ՄԱՌԻ

ՇԱԲԷ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՐԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

Տեսարանը կը ներկայացնէ Տիրանենց հիւրասրահ-ճաշասրահը,
Մարտէշի մէջ : Ճակատին լուռ փողոց մը նայող երկու
խոշոր ու վարագուրաւոր պատուհաններ : Դռուներ՝ աջ ու
ձախ : Համեստ կահաւորում. աջ կողմը դաշնակ մը,
վրան սիրոյ արձանիկ մը ու մէկ քանի լուսանկար, քովը՝
ձայնանիշերու դարակաւոր սեղան : Ասեղնադորձ ծած-
կոցով հաւկթաձեւ սեղան մը մէջտեղը, վրան՝ ծաղիկնե-
րու փունջ մը. անկարգօրէն ցրուած թիկնաթուռներ. պա-
տուհաններուն տակ արեւելեան երկար բազմոց մը. պա-
տերուն վրայ Բատէրէվսքիի, Թիպօի նկարները եւ ուրիշ
քանի մը ջրաներկեր :

Կէսօրուայ մօտ է : Յունվարի տօգոյն արեւը շեղակի կ'իյնայ
ձախ պատուհանէն ներս. Մառի նստած է դաշնակին առ-
ջեւ տնական շրջադպետով ու ձայնատեսը մը կը թըղ-
թատէ : Այս միջոցին ձախ դռուէն ներս կը մտնէ մայ-
րը Զապէլ, քառասունը անցած, դեռ աղուոր, անխնամ
մազերով :

Ա. ՏԵՍԻԼ

ՄԱՌԻ, ԶԱՊԷԼ

ԶԱՊԷԼ.— Մառի', եկուր խնժի քիչ մը օգնէ, ի՞նչ
կ'ըլլայ . . .

ՄԱՌԻ (սրտնեղ, առանց գլուխը դարձնելու).— Չե՞ս տես-
ներ որ դասով զբաղած եմ :

ՁԱՊԷԼ.— Հոգի'ս ելաւ այս պաղին. կէսօր է, ուր որ է տղաքը հիմա կուգան, կերակուրը պիտի ուշանայ, ո'ր մէկին հասնիմ շուարեցայ, կէս ժամ ինծի օգնես նէ ի'նչ կ'ըլլայ, դասդ կէսօրէն վերջն ալ կը սորվիս, ձգէ որ արդէն բան մը սորված չունիս եա' . . .

ՄԱՌԻ (որ մօրը ամբողջ խօսած ընթացքին ջղայնութեամբ գլուխը կը շարժէր) — Լմ'նցա՞ւ: Հա՞: Աստեղ տուտ ընելուդ եւ ինծի խանգարելուդ աւելի լաւ կ'ընես եթէ խոհանոցդ երթաս եւ գործիդ նայիս: Իսկ ես դաս ունիմ, դա'ս, կը հասկնա'ս: Շուարեր մ'նացեր եմ ո'ր մէկը սորվիմ, Պախը կայ, սօլֆէժը կայ, մէն կօշը կայ . . . ու խորհէ որ վաղը առաւօտ է դասս, եւ տակաւին անգամ մ'իսկ վրայէն անցած չեմ: Հիմա ալ տիկինը կ'ուզէ որ ելլամ եւ խոհանոց գամ: Խղճմտանք ըսուած բանը չունիս շիտակը, ես վաղը ի'նչ ըսեմ յետոյ պարոնիս . . .

ՁԱՊԷԼ.— Որո՞ւ կ'ըսես այդ խօսքերը, շաբաթը անգամ մը դաս ունիս, վերջին օրը մինակ միտքդ կուգայ: Փոխանակ ամբողջ շաբաթը սիւր-թիւկ սիւրթիւկ պտտելու եւ ծուլութեամբ անցընելու, դասդ քիչ քիչ սորվիս նէ հիմակ ալ ասանկ նեղի չես գար . . . Ու յետոյ օրիոր-

դին դաս սորվիլը կը բռնէ ամէն անգամ որ գործ մը առաջարկեմ իրեն, քեզի պէս դաւա'կ . . .

ՄԱՌԻ.— Կարծեմ Ալիսն ալ աղջիկդ է, ինչո՞ւ այս խօսքերը անոր չես ըներ, որպէս թէ անկեղանոցը ըլլայինք, ներսը երկնցեր կը պառկի . . .

ՁԱՊԷԼ (ծաւառ).— Ա'խ, իրաւունք ունիս . . . Մէկէն խեր չըլլայ նէ միւսէ՞ն պիտի ըլլայ. վա'յ ինծի, ինչ ալ ըսեմ քիչ է տակաւին: Օ', եթէ գիտնայի որ Պոլիսէն գալով այս դժբաղդութիւնը պիտի գար գլխուս, հաւատա որ, մեռնիլս ալ գիտնայի, նորէն տեղէս չէի շարժեր: Ի'նչ սեւ օր եղաւ այդ օրը, ոտքս կոտրէր ու հոն մ'նայի: Մե'ղք, մե'ղք, մե'ղք տուած կաթիս ու քաշած տառապանքներուս, իժ մը ծնէի երանի թէ այդ սեւերես աղջկան տեղ: Օրերս սեւ դարձուց, հիմա որ այս տարիքիս հանգիստ օր մը պիտի անցընէի, աղի արցունքով կ'անցընեմ կոր . . . (պահ մը): Այդ չորնալիք տղան ալ ուրկէ՞ էր աս տունը ոտք կոխեց, չհասնէ՛ր մտնելու: Բայց ան ի'նչ յանցանք ունի, տղուս է բոլոր յանցանքը, տղո՛ւս, որ գնաց եկաւ բոլոր երիտասարդները տունը լեցուց, ա'խ իմ խելացի, զարգացա՛ծ տղաս . . .

ՄԱՌԻ (ա՛լ չկարենաւ լու չանդուրօժել). — Կը բաւէ՛ պէ
կնիկ, ա՛լ ամէն օր է այս, շիտակը քաշուելիք
բան չէ . . . դուն մարդը քառասուն օրէն խենթ
կը դարձնես : Աղջիկը իրաւունք ունի ներսը
պառկեր չելլեր նէ : Ձեմ գիտեր որ ի՛նչ կը
շահիս ատանկով, ինքզինքդ կը մաշես ու դի-
մացինդ ալ կը ճաթեցնես, ահա բոլորը, ուրիշ
ոչինչ : Ես արդէն տէրտլի դժբաղդ աղջիկ,
զլուխս տինճ ձգէ քիչ մը : Տէ՛ր Աստուած,
աս ի՞նչ փորձանք է : Մանաւանդ որ այս
գանգատները ա՛լ իմաստ չունին քանի որ
էրիկ-կնիկ ընելիքնիդ որոշեցիք . . .

ԶԱՊԷԼ.— Հարկա՛ւ, ի՛նչ գիտցար հապա... աս
ասանկ մինջեւ վերջը կրնա՞ր տեւել, երկու
տարի է արդէն : Այո՛ որոշեցինք, այս կէսօրին
ալ պիտի վերջացնենք : Կը կարծե՞ս որ Պ.
Նուպարին պէս...

ՄԱՌԻ (Ընդամիջեալով). — Կո՛շտը . . . (յանկարծ՝ միջոցը հոտտաեալով) վազէ՛, վազէ՛ շատախօս կնիկ, կե-
րակուրը կ'այրի կոր . . .

Տիկ. Չապէլ Ալե'ւյ, Իրա'ւ . . . » բացառանչեւով կը գիւմէ խոհանոց, ձեռքերը օդին մէջ շարժեւէն: Մառի վայրկեան մը անտակ մը ծամածռութեամբ կը նայի ետեւէն, եւ ճիշտ որ կը սկստրաստուի դառնալ իր զբաղումին,

դուռը կը զարնուի : Ոտքի կ'ելլէ սրտեղ ու դան-
դաղօրէն, եւ կը կոխէ եւեթորական կոճակին վրայ, կը
վերադառնայ իր տեղը : Բոպէ մը վերջ ներս կը մտնէ
աղմուկով Շաւրշ, պայուսակը կռնակին : 9 - 10 տա-
րեկան :

B. SUB L

0000000000000000

U U R R, C U R U C

ՇԱԽԱՐՇ (ստուաւով) — Բարեւ'Լ (Մառի գլուխով կը պատասխանէ) : (Պայտաւակը հանելով) Գլխե՞ս, քոյրիկ, այսօր վարժապետս երկու պօն-բռնան տուաւ ինծի : Էր տեսնե՞ս որ դասերուս մէջ լաւ եմ, ու խելօ՛ք այ :

ՄԱՌԻ.— Ը՛ր, ի՛նչ կ'արժէ, տունը անկըթուլթեան
տիպար մը բլլալէդ վերջ . . .

ՇԱԽԱՐՇ (աչքերը բացած, ոտները գետին զարնելով) —
 ի՛նչ, անկիրթ մի ըսիր, անկիրթ մի՞ . . . Էս
 հիմա ի՛նչ ըրի որ ինձի անկիրթ կ'ըսես, Էս
 անկիրթ մի . . .

ՄԱՌԻ (Զղալյան) — Զայնդ կտրե՛, անպիտան . . .

ՇԱԽԱՐՇ (ընդամիջեւով) — Ի՞նչ, անկի՛րթ, հիմակ ալ
անպիտա՞ն . . . (Լաւագին պռւաւով ու ոտքերը դե-
տին զարնելով միշտ) Մամա՛, պէ, սա քոյրիկին
բան մը չըսե՞ս, կեցած տեղս ինծի անկիրթ,
անպիտան կ'ըսէ: Չե՞ս լսեր պէ մամա, չի գա՞ս

պէ մամա . . .

Մայրը աճապարանքով ներս կը մտնէ :

Գ. Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆՔ, ՏԻԿ, ԶԱՊԷԼ

ԶԱՊԷԼ (շուարած) — Ի՛նչ եղաք նորէն . . . Շաւարշ, ի՛նչ աղմուկ է այս : Ոտքերդ գետին մի՛ դար-
նէր նայիմ նախ : Ոտք գետին զարնե՞լը ի՛նչ
պիտի ըլլայ : Քեզի հազար անգամ ըսի որ մի՛
զարնէր, վարի վարձակալները անհանգիստ
կ'ըլլան կոր : Առջի օր գացեր տանտէրին բողո-
քեր են, աս ասանկ երթայ նէ քօնթրաթնիս
լմ'ննալուն չեն նորոգերը ձգէ, դուրս կը նե-
տեն մեզի . . .

ՇԱԽԱՐՇ (առանց մտիկ ընելու շարունակելով ոտքերովը
գետին ծեծել) — Ատոնք ինծի ի՛նչ պէ մամա,
ես ինչ ըրի որ աղջիկդ ինծի անկիրթ կ'ըսէ
կոր . . . անպիտան ալ ըսաւ պէ մամա . . .

ՄԱՌԻ. — Նա՛, նայէ տղուդ վրայ տէ կըշտացիր :

ԶԱՊԷԼ. — Ճանրմ' ինչ ըրեր է քեզի տղան . . . Ի՞նչ
ըրիր ծօ՛ Շաւարշ :

ՇԱԽԱՐՇ. — Հի՛չ՝ քա մամա, սենեակէն ներս մտայ
չի մտայ ինծի անկիրթ, անպիտան ըսաւ : Ինչ
տեսակ քոյր է ասիկա . . .

ԶԱՊԷԼ. — Զգէ՛ դաւակս, ձգէ՛ : (Համբուրելով ու գլու-
խը կուրծքին սեղմելով) անոր խելքը գլուխը չէ :

Սիրահար ըլլալը դիւրին բան չէ, եա՞ տղաս . . .

ՇԱԽԱՐՇ. — Սիրահար ի՛նչ ըսել է մամա :

ԶԱՊԷԼ. — Է՛, սանկ տեսակ մը հիւանդութիւն որ
հիմակուան աղջիկներուն ու երիտասարդնե-
րուն շատ կը պատահի :

ՇԱԽԱՐՇ. — Քոյրիկս ալ ատ հիւանդութենէն ունի՞ :

ԶԱՊԷԼ. — Օ՛ . . . անիկա երրորդ աստիճանին հա-
սած է :

ՄԱՌԻ (ա՛լ չի կարենալով ինքզինքը դապել) — պռավօ
պէ՛ կնիկ, շիտակը հիանալի մայր ես : Ատ
մատ մը խլէզը առեր ու ի՞նչ աղուոր բաներ
կը խօսիս չիկա՞յ մի եա . . . Տղայ մեծցնել
գիտնալը ո՛ւր, դուն ուր : Նախ տակաւին դո՛ւն
դաստիարակուելու պէտք ունիս . . . կը մեղ-
քնամ, կը ցաւիմ վրադ, մե՛ղք որ մայրս պիտի
ըլլաս . . .

ԶԱՊԷԼ (գլխու մեծամիտ՝ շարժումով մը) — Կը սխալիս
օրիորդս, եւ շա՛տ կը սխալիս . . . ես դեռ քա-
նի մը ձեզի պէսներ գրպանէս կը հանեմ : Ան-
գամ մը կարգուեցէք, զաւակ մը ունեցէք, պօ-
յերնիդ այն ատեն կը չափեմ : Դուք ոչ մէկեր-
նիդ ինծի բանի մը տեղ չէք դնել սակայն օր

մը պիտի հասկնաք որ ես ձեզմէ շատ ու շատ կ'արժեմ, եւ որքա՛ն շատ . . . Ձէնէ մի կ'ուզէիր որ ես ալ երիտասարդութեանս ձեզի պէս սիրահարուէի Գէսլի տէլիկ կամ թեթեւօլիկ տղու մը, վերջը կամ դժբաղդ ըլլայի եւ կամ լքուէի ու երեսի վրայ մ'նայի, ինչպէս որ հիմայ եղած ես դուն . . . Ձեմ գիտեր որ արդեօք կը հաւնի՞ս կոր դուն քու վիճակիդ . . .

ՄԱՌԻ.— Ինքնագո՛վ . . . (Յանկարծ կը նշմարէ որ Շաւարշ ծամածռութիւններ կ'ընէ իրեն : **Ձղագրդեւ**) Այդ որո՞ւ է ծօ' : (Զապէլին) 'նայէ', 'նայէ', զաւակիդ ըրածին 'նայէ անգամ մը տէ թող թեւերդ ուռին . . . (Շաւարշ անպատկառ քրքիչ մը կ'արձակէ, որ կ'երկարի) պիտի լռե՞ս, թէ ոչ հիմա ոտքի կ'ելլեմ հա՛ . . . ես մայրիկիդ պէս չեմ, գիտե՞ս եա . . .

ՇԱԽԱՐՇ (շարունակելով իր ծամածռութիւնները, մինչ մայրը անդին հպարտ մը կը Ժպտի) — Իրա՞ւ . . .

Հոս Մառի չկրնար համբերել : Կը վազէ Շաւարշի վրայ որ ատեն չունենար փախչելու, կը սկսի կամթտել :

ՇԱԽԱՐՇ (պոռաւով) — Քա', մամա' քա, ազատէ ինծի քա սա կատղածին ձեռքէն, ետեւ կամթտելէն հոգիս կը հանէ կոր . . . (Լաւագին) Ազատէ' քա մամա . . .

Մայրը կը վազէ, կ'աղատէ զայն, որ կը սկսի խնդալ :

ՁԱՊԷԼ (Շաւարշի գլուխը շոյելէն) — Հոգին հանեցիր զաւակիս, անխի՛ղճ քեզի . . . Ինչ քեզի բան մը ըսեմ, դուն ապագային քու զաւակներուդ միայն խառնուէ, հասկցա՞ր :

ՄԱՌԻ (հանդատացած խնդաւով) — Օ՛ր . . . Ի՛նչ կուզես ըսէ, ամէն անգամ որ այդպէս անկիրթ գրտնուի, ես ալ պիտի զայն կամթտեմ . . .

ՇԱԽԱՐՇ (ընդմիջելով) — Ետեւէս ինչ կ'ուզես :

ՄԱՌԻ.— Լռէ՛ անպիտան : (Մօրը) Քիանի որ դուն զաւակդ կըթել չես գիտեր, ես է որ զայն պիտի կըթեմ քու տեղդ :

ՁԱՊԷԼ (արհամարհոտ) — Քեզի՛ էր մ'նացեր . . .

Չկրնար շարունակել, գուռը կը զարնուի : Մառի կ'ուղղուի կոճակին, իսկ Ձապէլ իր զուկին հետ դուրս կ'եւլէ : Ներս կը մտնէ Տիրան : 25 տարեկան : Չայրոյթ կայ գէմքին վրայ, արագ արագ կը պտտի սենեակին երկայնքին, ձեռքերը բաճկոնին գրպանը : Մառի կը հետեւի անոր այս ջղայնութեան, զարմացած արտայայտութեամբ :

Դ. Տ Ե Ս Ի Լ

ՄԱՌԻ — ՏԻՐԱՆ

ՄԱՌԻ (լռութիւնը խզելով) — Ի՞նչ պատահեցաւ Տիրան : Ինչո՞ւ բարկացած կը թուիս :

ՏԻՐԱՆ (սենեակին մէջտեղը յանկարծ կանգ առնելով).—
Մի' խօսիր, ինծի բան մի' հարցնեմ այս պա-
հուս, կ'աղաչեմ: Թող մարդ այսօր չխօսի
հետս, կը հասկնամ: Չեմ ուզեր որ հետս այդ-
պէս հանդարտ խօսին, երբ հոգիէս ներս ահռե-
լի փոթորիկ մը ծայր է տուած...

Կը վերսկսի իր անհանդարտ պտտումին:

ՄԱՌԻ (պահի մը լուռութենէ վերջ, հետաքրքիր, մեղմ).—
Ինծի հետ այդպէ'ս կը խօսիս, Տիրա'ն: Չէ՞ որ
ես քու քոյրդ եմ: Չե՞ս կարծեր թէ ինծի խօ-
սելով, թերեւս ես կարենամ այդ փոթորիկը
մեղմացնել, եւ կամ, հակառակ պարագային,
եթէ չկարենամ, չե՞ս գիտեր թէ որքա՛ն պատ-
րաստակամութեամբ պիտի ուզեմ քու այդ
փոթորիկդ հաւասարապէս բաժնել:

ՏԻՐԱՆ (առանց կանգ առնելու, արագ).— Մի' խօսիր
ըսի, Մառի: Թող այսօր ոչ ոք խօսի հետս:
Այսօր ամէն ինչ ինծի անտանելի է, ինքզին-
քիս իսկ չեմ կրնար հանդուրժել: Մի' խօսիր
հետս ու մի' ուզեր որ ես ալ խօսիմ: Որովհե-
տեւ այսօր դուն անկարող պիտի ըլլաս փոթո-
րիկս, (կուրծքին դարնելով) սա միսի կտորէն ներս
կատղած ցուլի մը պէս սիրտս ու թոքերս պա-
տրուտող ու արիւննոյ ցաւս մեղմել: Մի' հար-

ցնեմ ինչո՛ւ: Ես կ'ըսեմ: Որովհետեւ իմ չէ
անիկա մինակ: Որովհետեւ ինծի համար կեան-
քիս մէջ ամենէն նուիրական, ամենէն սիրելի,
ու ամենէն ալ մաքուր երկու հոգիներու կը
պատկանի նախ այդ ահռելի ցաւը: Իմ ցաւս
անոնց անանուն վշտին արձագանքն է: Պզտիկ
մէկ ցոլացո՛ւմը միայն: Ու հասկցիր թէ որ-
քա՛ն սարսափելի ըլլալու է անոնցը, ու դողա՛
թէ ինչպէ՛ս պիտի կարենան հանդուրժել անոր
սպառումին: (Թիկնաթուռի մը վրայ նստելով) Այո',
Մառի', մի' վշտանար, բայց անկարող ես այ-
սօր, ամէ՛նքը, իմ Աստուածս իսկ անկարող
է: Իմ վիշտս պիտի սկսի մեղմանալ եթէ ա-
նոնց վէրքը դոցուիլ սկսի. երանի՛ թէ, բայց
չեմ հաւատար, օ', անկարելի է ատիկա, եր-
կուքն ալ պէտք եղածէն շատ ու շատ աւելի
իրենց հոգիները խառնած են իրարու, որպէսզի
այսօր քաժանութեանը դիմա-
նան: Բայց պիտի մեռնին անոնք, Մառի', պի-
տի մեռնին անոնք, մաման ու հայրիկը որքան
սիրտ ու աչք չունին չղգալու համար ատիկա:
Ոճիր մը պիտի ըլլայ իրենցը, ու չեմ գիտեր
թէ ինչպէ՛ս իրենց խղճմտանքը յետոյ զիրենք
հանգիստ պիտի ձգէ: Թո՛ղ որ եթէ խղճմտանք

57189-66

ունենային, այդ զգուելի ու ահաւոր ոճիւրը
պիտի չգործադրէին : (Յուզուած) խեղճ քոյրիկ
... խեղճ Ջաւէն ... բարի', ագնի'ւ Ջա-
ւէն ...

(Ընկճուած, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ կ'առնէ):

ՄԱՌԻ. (Ինքն ալ յուզուած, Թիկնաթող մը կ'առնէ, կը նստի
քովը կարեկցոտ). — Իրաւո՛ւնք ունիս Տիրան,
բայց ինչ կրնանք ընել : Բան մը որուն առաջ-
քը կարելի չէ ալ առնել : Քիչ առաջ մայրիկը
ըսաւ որ էրիկ - կնիկ որոշեր են այս ցերեկին
Ջաւէնը պիտի կանչեն ու ամէն ինչ ըսեն :

ՏԻՐԱՆ. (գլուխը զայրոյթով վեր առնելով) — Այդպէ՛ս :
Լա՛ւ, ես ալ ի՛մ ընելիքս որոշած եմ : Այս ցե-
րեկէն սկսեալ ա՛լ իրենց զաւակը չեմ : Ալ ես
կը հեռանամ այս սեւ, ոճրապարտ տունէն ոտ-
քերս թօթուելով, ու իմ ամենէն խոշոր անէծքս
թուքի մը պէս նետելով : Այս քաղաքին մէջ
ա՛լ գործ չունիմ : Եւ կ'երթամ հեռու, միշտ
հեռու, անգիտանալու համար այն դժոխքը ուր
քոյրս պիտի իյնայ այրուելու ու հատնելու
համար իր այդ մաքուր, շուշանի պէս սուրբ
հոգիովը, ու չիմանալու համար այն սարսափե-
լի մահը որով պիտի մեռնի իմ խեղճ Ջաւէնս :
Ու գիտեմ, այո, կարծես կախարդական հայե

լիի մը մէջէն կը նշմարեմ այն կեանքը որ
այսօրունէ վերջ Ջաւէնինը պիտի ըլլայ :
(Ոտքի կ'ելլէ, կռնակը դաշնակին՝ կը շարունակէ). Լաւ
կը յիշեմ, Ջաւէն օր մը ինծի ըսաւ տխուր աչ-
քերով ու ձեռքէս բռնելով. «Եթէ օր մը մարդիկ
իմ այս մաքուր ու հրեշտակի կեանքս փճա-
ցնեն, յաջորդ վայկեանին իսկ հիմակուան Ջա-
ւէնը պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ : Ան
մեռած պիտի ըլլայ, ու մարդիկ սակայն միշտ
ողջ պիտի կարծեն : Ու ասիկա կ'ըսեմ քեզի,
Տիրան, որպէսզի ինծի չի դատապարտես երբ
լսես կամ տեսնաս թէ ես կ'ապրիմ միսի ու
անասունի կեանքը, մի՛ զարմանար նոյնիսկ,
այլ աղօթէ հին օրերու մեռած բարի Ջաւէնին
համար, եւ հայհոյէ՝ ու անիծէ բոլոր անոնք
որոնք ողջ ողջ մեռցուցին զայն» : Ու գիտե՛ս
Մառի, այս խօսքերուն վրայ անոր աչքերը
լեցուեցան ու չի կըցաւ իր արցունքները զըս-
պել :

Պահ մը լռութիւն, կը շարունակէ հաստատ ու

վճռական շեշտով :

Այո՛ Մառի, ես կը մեկնիմ այս ինծի համար
ա՛լ մահացուցիչ ու թունաւոր մթնոլորտէն :
Այս քանի օր է, քանի այս տունէն ներս կը

մտնեմ, սիրտս կարծես իր սովորական զարկը
կը կորսնցնէ, որպէսթէ օդը պակսէր արիւնս
կ'եռայ քունքերուս դէմ ու մուրճի հարուած-
ներու պէս հոն կը զարնուի, նոյնիսկ երբեմն
ինծի կը թուի թէ անտես մատներ կը սեղ-
մուին վզիս շուրջ զիս խեղդելու աստիճան ու
դիւային ծիծաղ մը կը հնչէ զարհուրելիօրէն
վժացող ականջներուս տակ... Օ՛ Մառի,
ահեւի է ու ահաւոր այս կեանքը... Տունէն
զատ գործատեղիս ալ այսօրուրնէ սկսեալ նոյն
գեհնէր դարձաւ ինծի համար: Պիտի հետաքրք-
րուիս թէ ինչո՛ւ: Մի՛ հարցըներ: Ըսե՛մ: Քա-
նի մը օրէ ի վեր մտածում մը եկած էր ինծի,
զոր գործադրել որոշեցի եւ որ ինծի համար
հրաշալի ու կարելի կը թուէր: Կը հաւատայի
հօրեղբորորդիիս բարութեանը ու ազնուութեա-
նը, զայն կը նկատէի խելացի ու հասկցող մարդ,
այնպէս որ ոչ մէկ անպատեհութիւն գտայ
այսօր, ժամ մը առաջ, իր զրասենեակը երթա-
լով բացատրել մեղմօրէն ու համառօտ Զաւէնի
ու քրոջս պատմութիւնը եւ ծնողքիս տգէտ
ընդդիմութիւնը որ կը սպառնար երկու կեանք
սեւցնել յիմարօրէն: Ու խնդրեցի որ բարեհա-
ճէր միջամտել ծնողքիս մօտ, աւելցնելով իրեն

որ իր միջամտութիւնը անխուսափելիօրէն
նպաստաւոր հետեւանք կ'ունենար: Անիկա
մինչեւ վերջ մտիկ ըրած էր զիս առանց ձայնի
ու շարժումի: Երբ աւարտեցի ուրեմն, սիրտս
լեցուն էր հրճուանքով ու կը սպասէի կեանք
տուող պատասխանի մը երբ մէկէն, իր սովորա-
կան չորութեամբ, հարցուց. «Ինչո՞վ կը զբաղի
այդ տղան»: Արդէն այս միակ հարցումը ինծի
բաւական պէտք էր ըլլար հասկնալու համար
որ այս կողմէն ալ ամէն ակնկալութիւն ապար-
դիւն է, քանի որ իրեն համար կարեւորութենէ
զուրկ էին Զաւէնի նկարագիրը, զարգացումի
աստիճանը, հոգին, եւ իր առաջին հարցումը
կ'ըլլար. «Ինչո՞վ կը զբաղի այդ տղան»: Բայց
ես այդ պահուն այնքան անսովոր հոգեկան
տրամադրութեան մէջ էի որ չկրցայ այդքանը
խորհիլ, եւ պատասխանեցի խսկոյն. «Առեւ-
տրական պաշտօնեայ է, եօթ հարիւր յիսուն
ֆրանք ամսականով»: Անմիջապէս ոտքի ելաւ:
Շինծու գայրոյթ մը կար դէմքին վրայ, մինչ
զէշ զսպուած հեգնանք մը իր շրթունքը կը
պրկէր. երեսս ի վեր պոռաց. «Ըսել է առանց
ամնալու քոյրդ քեզի պէս պաշտօնեայի՞ մը
տալ կ'ուզես, տխմա՛ր: Կը տեսնեմ որ խելքդ

գլուխդ չէ եւ քիչ մը օդ առնելու պէտք ունիս, առ սա չէքը եւ գնա պանք հաշիւիս անցընել տուր. դուրսը բարերար օդ մը կայ, կը յուսամ որ կէս ժամէն բաւական խելօքցած կ'ըլլաս արդէն»: Դատելու կարողութիւնս կորսնցուցած էի. ուղեղիս մէջ անհասկնալի ժխոր մը կար. դանդաշելով դուրս ելայ, փողոցը սկսայ հետզհետէ ինքզինքս գտնել, չէքը պանք տարի, վերադարձին արդէն միտքս բաւական կանոնաւոր կը գործէր, ու ես կը ջանայի վերաշինել հօրեղբօրորդիիս հետ կէս ժամ առաջ տեղի ունեցած դէպքը ու վերյիշել կատարւած խօսակցութիւնը: Յանկարծ կատղած անասունի մը պէս ցնցուեցայ. «Ըսել է առանց ամէնալու քոյրդ քեզի պէս պաշտօնեայի՞ մը տալ կ'ուզես, տխմա՛ր». Այս խօսքերը դեռնոր իրենց անազնութեամբը կուգային հասկացողութեանս. օ՛, անարգանքը անհանդուրժելի գտայ, Մառի՛, անբացատրելիօրէն անհանդուրժելի, ու ապշեցայ նախ ինքզինքիս վրայ թէ ի՞նչպէս կրցայ առանց որ մկան մը սարսրոյ կամ ջիղ մը պրկուի, այո՛, ապշեցայ թէ ի՞նչպէս կրցայ այդ խօսքը տանիլ: Բայց շփոթ էի այդ պահուն ես, ապուշ էի ես այդ վայր-

կեանին, մտքիս ու դատողութեանս տէրը չէի: Անարգանք Ջաւէնիս, եւ անարգանք ինծի: Հիմա որ կը զգայի ատիկա, կատաղութենէս շփոթած էի ընելիքիս վրայ. նախ արագօրէն ուղղուեցայ դէպի պիւնօ, մտադիր՝ փառաւոր ապտակ մը փակցնելու այդ սրիկայ մարդուն որ չես գիտեր ինչպէս հօրեղբօրորդիս է եղեր, եւ որ այսօր պատերազմի նոր հարուստներէն, ինքզինքը բան մը կը կարծէ ու իրաւունք կուտայ ինքզինքին անարգել իրմէ հազար հազար անգամ աւելի արժող անձ մը: Յետոյ սակայն հրաժարեցայ այդ գաղափարէն, կ'արժէ՞ր այդ տեսակ վատ մը, խաչագող մը ապտակել: Պզտիկութիւն մը չէ՞ր այս ձեռքին ատանկ կաշիի մը վրայ իյնալ: Այո՛, պզտիկութիւն էր, եւ շատ մեծ պզտիկութիւն: Որոշեցի վերջնականապէս ուրեմն ա՛լ գործի չերթալ, հեռանալ այս տունէն ալ՝ տակաւին դժբաղդութիւնները չտեսած եւ թափառիլ հեռուները միամիտակ, հեռո՛ւ ինծի հայր ու մայր եղած սա երկու խղճալի արարածներէն: (Պահ մը լուռութիւն. կը շարունակէ հանդարտ): Հիմա, Մառի, ես պիտի մեկնիմ: Դուն հոս ես: Դուն գիտես թէ ի՞նչ է սէրը, քու հոգիդ լաւ կը ճանչնայ

զայն, քու սիրտդ շատ բաբախեց ու կը բաբախէ անոր համար, գիտե՛մ: Դժբաղդ մըն ալ դուն ես սակայն, է՛, ամէն տղայ Զաւէն չըլլար, ու քուկդ խայտառակ մը եղաւ: Ըսել կ'ուզեմ դուն կը հասկնաս բաժանումէն եկած ցաւին ահագնութիւնը ու անոր սոսկումը. կ'աղաչեմ Մառի, ես հոս չեմ, քեզմէ մէկ բան միայն կը խնդրեմ: Երբե՛ք մի՛նակ մի ձգեր Ալիսը, միշտ ընկերացիր իրեն, զուա՛րթ եղի՛ր, ջանայ զինք մտացրուել, վերջապէս կնոջական բոլոր հնարքդ ի գործ դիր որպէսզի անոր հատնումը կարելի եղածին չափ պզտիկ ու դանդաղ ըլլայ, որովհետեւ, գիտե՛ս, այլապէս անոր ազատում չիկայ. խենթ էր անիկա Զաւէնով, իբր Աստուած կը պաշտէր զայն, նուիրուած էր անոր նուիրումներուն ամենէն զօրաւորովն ու սքանչելիովը: Օ՛, այդպէս սէր, կը կրկնեմ, Մառի՛, միշտ աչքդ վրան ըլլայ, մե՛ղք է քոյրիկս, իմ խե՛ղճ քոյրիկս . . .

Ընկճուած կ'իյնայ Թիկնաթոռի մը վրայ, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ: Բոլոր սենեակէ մը կը լսուին ժամացոյցին տասներկու հարուածները: Վերջին հարուածին կը յաջորդէ դառն զանգաւը. Մառի կ'եւլէ բանալու, յետոյ վերադառնալով, Տիրանին,

ՄԱՌԻ.— Տիրա՛ն, ան է, կէսօր եղաւ սրճարանէն կուգայ, շտկուէ, ինքզինքդ յուզուած մի՛ ցուցնէր անոր:

Տիրան դանդաղօրէն ոտքի կ'եւլէ, գրպանէն գլանիկ մը կը հանէ ու կը վառէ: Այս միջոցին ներս կը մտնէ Գէորգ աղա, գլուխը melon գլխարկ, կռնակին հին օրերու պօնժուռ, ձեռքը հաստ դաւաղան, կոշտ դէմքով, պզտիկ աչքեր, նեղ ճաւատ, կախուած պեխեր:

Ե. Տ Ե Ս Ի Լ

.....

ՆՈՅՆՔ, ԳԷՈՐԳ

ԳԷՈՐԳ (ներս մտնելով) — Բարե՛ւ: (Վերաբերուն, գլխարկը եւ գաւազանը բաղմոցին վրայ կը նետէ) Վա՛յ շունշանորդի, աս ի՛նչ ցուրտ է . . . (ձեռքերը շփելով ու ափերուն մէջ փչելով Թիկնաթոռ մը կ'առնէ ու կը նստի վառարանին մօտ) Օ՛խ . . . խահվէէն մինչեւ հոս եկայ, ոսկորներս սառեցան: Ի՛նչ բիս օդ է այսօր, մարդ ապրելու ախորժակը անգամ կը կորսնցնէ: Բարեբաղդաբար սա թավուռ կայ տէ . . . (Մէկէն, ուրախ) Մառի՛, Սարգիս էֆէնտին չիկա՞յ, մինչեւ հիմա անոր հետ կը խաղայի, հինգ բառի ըրինք իրարու ետեւէ, հինգն ալ զրկեցի, խեղճ մարդը ալ տեսնես,

քրտինք եկաւ վրան, հաղար քիւֆիւրը մէկ բարա : Խահվէին բոլոր մարդիկը մեր շուրջը եկած էին, ա'լ երեւակայէ ի'նչ պղտիկութիւն իրեն համար : Ես անգամ ամէցայ հինգ անգամ յաղթած ըլլալուս : Վերջին անգամ աղօթք ըրի որ կորսնցնեմ : Բայց շունշանորդի զառը, եկո'ւր տէ ոտքը կոտրէ, վարպետին կուգայ վէսսէլամ . . . Տահա զօռ կ'ընէր որ շարունակենք, մինչեւ որ խօսք չառաւ որ կէսօրէն ետք պիտի երթամ, օձէքէս չի ձգեց. շիտակը ըսեմ, եթէ յաղթուիմ նէ, գիտցիր քի դիտմամբ կորսնցուցած եմ : (Պահ մը լռութիւն. սիկառ մը կը վառէ, շարունակելով խոսողալու) Ան ի'նչ է, պէ, մարս ըլլալիք էի, ամէն մարդ ա'լ «պու սէֆէր մարս սըն, Գէո'րգ էֆէնտի» կ'ըսէին չորս կողմէս, իրաւ ալ ատանկ էր, ես անգամ յոյսս կտրած էի, հա' չէ', ինչո՞ւ յոյսս կտրած ըլլայի, ընդհակառակը, միտքէս ըսի քի, հայտէ քեզի տեսնամ Գէո'րգ, ասոնց բերանը խաֆէսի պէս բաց ձգէ տէ երթան սորվին ո'վ ըլլալս. աս ըսի չըսի, մէկ հէպեէկ մը, ետեւէն տիւշէշ մը, ետքը տէօրթճահար, բէնճուսէ, հէպեէկ մըն ալ, ու մարսը, փառաւոր մարսը մենք ըրինք : Ծօ' ան ինչ զար էր պէ

ամա, շիտակը ես անգամ զարմացայ, բայց չէ, ինչո՞ւ զարմանամ պիտի եղեր, գիտէի արդէն որ ատանկ պիտի ըլլար. պիլէ'կ է աս, պիլէ'կ, խօսք չէ : Երեսունըհինգ տարի է զար կը նետեմ, կրնայ նէ թող ինծի թէրս երթայ . . . (պահ մը լռութիւն) Միւսիւ Նուպարն ալ հոն էր, ան շնորհքով թափլուճի է հա' . . . եկաւ ձեռք սեղմեց, «օ'լուայթ, Գէորգ էֆէնտի, ըսաւ, ես մինչեւ այսօր ասանկ վարպետ խաղ մը չէի տեսած, պոա'վօ, շիտակը» ու բաներ մը տահա ըսաւ ամա, չհասկցայ, ես անգլիերէնը ի'նչ հասկնամ . . .

ՄԱՌԻ (պաղ) — Ա'ն ալ հոն էր . . . ի'նչ աղուոր ալ յարմարեր էք իրարու . . . պարապ զիւրարտին մէկը, ի'նչ պիտի ըլլայ . . .

ԳԵՈՐԳ. — Ի'նչ ըսիր : Մարդը փարա ունի, փարա', խօսք չէ : Ի'նչ կ'ուզէիր որ ընէր : Վեց ամիս է Ամերիկայէն գալը, քիչ մըն ալ հանգիստ կ'ուզէ ընել : Օր հացի կարօտ մէկը չէ՞ եա, սա ձերին թախրմ մը ճէպի տէլի'լ զիւպպէնեբուն պէս . . . օր մը չաշխատին նէ, նէֆէսնին կը հոտի . . . (կը խնդայ բարձրաձայն) :

ՏԻՐԱՆ (որ մինչեւ այս ատեն դաշնակին կրթնած կը ծխէր, ջղայնօտ) — Ո'վ են նայինք այդ զիւպպէ ըսել

ուղածներդ: Կը նայիմ կոր որ սա քառակուսի
ու տափակ Նուպարդ ճանչնալէդ ի վեր լեզուդ
փոխուեր է, չեմ գիտեր թէ ո՛վ է քեզի դաս
տուողդ: Միայն սա գիտցիր որ այդ քու զիւպ-
պէսներդ տասը հազար անգամ աւելի կ'արժէն
քան քուկին պաշտած Նուպարներդ: Յետոյ
խնդրեմ քիչ մը աւելի խօսքերդ եւ բառերդ
կշռելով խօսէ իմ ընկերներու մասին:

ԳԷՈՐԳ (բարկացալով) — Հիմա ատ քու ընկերներուդ
կը սկսիմ հա՛ . . . Ծօ՛ վնասէն զատ ի՞նչ շահ
են ունեցեր անոնք ըլլայ քեզի, ըլլայ մեզի:
Նա՛, արդէն ամենէն մեծ ցաւը աչքիդ առջեւն
է. ատ քու ընկերներդ չէի՞ն, աւելի ճիշտը ատ
քու մէկ հատիկ Զաւէնդ չէ՞ր քի քիչ մ'նաց
մեր տունին պատիւն ալ փարայի մը պիտի
ընէր . . .

ՏԻՐԱՆ (արհամարհոտ, կ'ընդմիջէ) — Զեր տունին պա-
տի՛ւր . . .

ԳԷՈՐԳ — Հրամմերես, ի՛նչ կարծեցիր հապա: Ամա
դուն տահա պատիւ ըստած բանը հասկնալու
համար շա՛տ կ'ուզես: Վա՛յ էր եկեր այս տու-
նին եթէ քու ձեռքդ մ'նացած ըլլար նէ: Ծօ՛
աճապա հիչ արիւնդ սանկ մէյ մը չէ՞ր խաղար
երբ սա տունը լեցուցած թիւյսիւղներդ ատ

քու միամիտ քրոջդ ու Մառիին հետ «հա՛ հա՛,
հի հի՛» կը խնդային, կը խաղային նէ . . .
ետքն ալ կը նայիս ատենը մէյ մը վիճաբա-
նութիւն. ան ալ ի՞նչ, սէրը սանկ աղուոր է
եղեր, նանկ մաքուր է եղեր, աղջիկ գլխէ հա-
նելիք խօսքեր . . . Աս ամէն գիշեր էր, մինչեւ
տասներկու քները: Այլ դրացիները ով գիտէ
ինչե՛ր կը խօսէին: Շիտակը ծանօթներու բա-
րեւ ըսելու անգամ կը քաշուէի վախնալով քի
հա՛ հիմա բան մը պիտի ըսեն: Ան ի՛նչ օրեր
էին պէ: Օ՛խ, հիմա բաւական թեթեւեղ:
Աստուած տունիս պատիւին մեղքցաւ տէ
ատոնցմէ մէկ քանին Բարիդ, Լիօն գացին:
Հիմա մինակ Արտաշէսը եւ Զաւէնը մ'նացին:
Հոգ չէ, Արտաշէսը բարի, անվնաս տղայ մըն
է: Իսկ Զաւէնին գործը արդէն այս կէսօր, հի-
մա իսկ պիտի կարգադրենք:

ՏԻՐԱՆ (ներքին փոթորիկը զսպելով. հանդարտ) — Այսին-
քըն . . .

ՄԱՌԻ (նախազգալով փոթորիկը, հաշտաբար) — Ծանը՛մ
հիմա ատ խօսքերուն ապե՞նն է: Կէսօրը ան-
ցաւ, ժամը կէսին կը մօտենայ, ճաշելու եր-
թանք:

Այս միջոցին ներս կը մտնէ Զապէլ:

2. Տ Ե Ս Ի Լ

.....

Ն Ո Յ Ն Ք. Ձ Ա Պ Է Լ

ՁԱՊԷԼ.— Ճաշը պատրաստ է:

ՄԱՌԻ (յառաջանալով) — Ելէ՛ք, ելէ՛ք երթանք ճաշէնք:

ՏԻՐԱՆ (վճռական) — Ո՛չ, սպասէ՛, կրնանք քիչ վերջն ալ ճաշել: (հօրը) Այսի՞նքն...

ԳԷՈՐԳ.— Այսի՞նքն, այսի՞նքն, ի՞նչ ըսել կ'ուզես այսինքն ով...

ՏԻՐԱՆ.— Ըսել կ'ուզեմ թէ ինչպէ՛ս պիտի կարգադրէք Ձաւէնի գործը...

Ձաւէնի անունը լսելով, Ձապէլ ծայր աստիճան հետաքրքրուած, կը նստի: Մառի դուռակերպը երկար ու փոթորկալի վիճաբանութիւն մը, հաւաքելով անփութօրէն կ'երկնայ բաղմոցին վրայ:

ԳԷՈՐԳ.— Շատ պարզ կերպով: Հոս պիտի կանչենք զինքը, յետոյ պիտի յայտնենք իրեն որ մեր աղջիկը արդէն նշանուած է միւսիւ Նուպարին հետ, որով իր ներկայութիւնը հոս քիչ մը անյարմար կը տեսնանք բոլորս, աղջիկս ալ մէջը ըլլալով:

ՏԻՐԱՆ (բարձր, տեղ տեղ զայրացկոտ) — Ըսել է պիտի

չամչնաք այդ սուտը խօսելու: Ըսէ՛ նայինք, Ալիսը ե՛րբ քեզի իր հաւանութիւնը տուեր է խնդիրը այդ կերպով կարգադրելու համար: Յետոյ դուք ի՞նչ իրաւունք ունիք զաւակի մը վրայ բռնանալու...

ՁԱՊԷԼ (ընդմիջելով) — Ինչպէ՛ս, Տիրան, ծնողք մը ամէն իրաւունք ունի իր զաւակին վրայ: Ձաւակ մը ամենէն առաջ իր հօրն ու մօրը կը պատկանի ու պարտաւոր է հնազանդիլ անոնց: Սակայն անուշութեամբ չըլլաւ եղբր, ուրեմն բռնի կ'ըլլայ: (Մասնաւոր շեշտով) որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ...

ԳԷՈՐԳ. (խանդավառ) — Աֆէրիմ կնիկ, որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ:

ՁԱՊԷԼ (շարունակելով) — Ու մենք տակաւին, փա՛ռք Աստուծոյ, ծեծի չելանք: Բայց չենք կրնար իր խելքին փշածին ձգել ատանկ ֆախիւ աղջիկ մը որ դեռ երէկ դպրոցէն ելաւ ու կեանքին ի՛նչ ըլլալը չի գիտեր: Սէրը մարդուս փորը կը կշտացնէ՞: Այդ Ձաւէնդ ինչպէ՛ս պիտի ապրեցնէ իմ աղջիկս, առած եօթ հարիւր յիսուսն ֆրանքովը կամ շատ շատ առնելիք հազարո՞վը, իմ աղջիկս որ առատութեան մէջ ծներ ու մեծցեր է. մի՛ նայիր հիմա քիչ մը

նեղութեան մէջ ըլլալնուս: Աս. օրերն ալ կ'անց-
նին, թող անգամ մը մեր աղջիկը շնորհքով
ու արժանի տեղը կարգենք . . .

ՏԻՐԱՆ (արհամարհանքով). — Շնորհքով, արժանի տե-
ղը . . . ատ Նուպար կոչածնիդ չէ՞ ձեր աղջկան
արժանի՝ տեսած մարդը: Ողորմելիներ . . .
(Զայրոյթ, արագ) եւ ինչո՞ւ արդեօք արժանի կը
նկատէք այդ անհազին կոշտ մարդը իմ մատղաշ
քոյրիկիս: Այո՛, արժանի կը նկատէք, որով-
հետեւ այնպէս համոզուած էք թէ գրպանը
լեցուն տուար ունի, որովհետեւ Ամերիկայէն
է եկած, չաշխատիր, ձեռքը գաւազան մը
ունի, ու երկու խօսքին մէջտեղը օլոայթ,
եէ՛ս գիտէ ըսել . . . (հետզհետէ բորբոքելով) Այո,
արժանի կը տեսնուի, որովհետեւ ակնկալու-
թիւնը ունիք անոր նպաստներէն օգտուելու,
որովհետեւ կը սպասէք որ միատեղ ըլլաք ու
ձե՛զ ալ ապրեցնէ: Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք կ'ըսեմ, պա-
րոն եւ տիկին, ասոնք չե՞ն միւսիւ Նուպա-
րին անթի՛ւ արժանիքները . . .

ԶԱՊԷԼ (մեծամիտ). — Ո՛չ, զաւակս, կը սխալիս եւ
շատ կը սխալիս: Մենք ատ քու կարծած
ծնողքներէդ չենք որ փեսայէն օգտուիլ ուզեն:
Մենք մեր աղջկան ապագան ու երջանկու-

թիւնը կը փնտռենք: Հոգ չէ, դո՛ւն ալ ա՛ն ալ
հիմա մեզի գէշ ծնողքի տեղ դրէք, բայց ապա-
գային պիտի գաք ու ըսէք. սիրելի մայրի՛կս,
որքա՛ն լաւ ըրեր ես մեր խօսքը մտիկ ըրած
չըլլալուդ համար: Օ՛ օ օ՛ . . . եթէ մենք ալ
ձերին խելքէն ըլլայինք, վա՛յ էր եկեր խեղճ
աղջկան գլխուն: Քանի կը մտածէի, սիրտս
կտոր կտոր կ'ըլլար, քանի՛ գիշերներ չեմ քնա-
ցեր ու լալով եմ անցուցեր: Չնայի՞ս անգամ
մը դէմքիս, ոսկորներս մէջտեղ են ելեր, առաջ
ասա՞նկ էի: Հարկա՛ւ, չմտածել, հոգ չընել
կըլլա՞յ: Օտար աղջիկ մը չէ որ, ամա՛ն ինչ
կ'ուզէ թող ընէ յետոյ կը գղձայ ըսես ու ձգես:
Չաւակդ է ասիկա, խօսք չէ, արիւնէդ ելած
զաւակ մը: Ըսէ՛, երբ կը տեսնես, սանկ պատ-
կերիդ պէս, որ ինչպէ՛ս դժբաղդ պիտի ըլլան
եթէ իրարու հետ ամուսնանան, ըսէ՛, կրնա՞ս
դիմանալ: Չաւակդ է վերջապէս, ամէն ծնողք
կ'ուզէ որ իր զաւակը երջանիկ ըլլայ . . .

ՏԻՐԱՆ. — Այո՛, ատիկա շատ ճիշդ է: Խելացի
ծնողք մը կ'ուզէ որ ամէն բանէ առաջ իր
զաւակը երջանիկ ըլլայ: Ծի՛շդ է: Բայց զա-
ւակի մը երջանկութիւնը, երբ զաւակը արդէն
խելահաս դարձած է, ինքն է որ պիտի փնտռէ

ու գտնէ, իր խառնուածքին ու ըմբռնումնե-
րուն համաձայն : Բայց դուք, օ՛, դուք այն-
քա՛ն խելացի ու ձեր զաւակին երջանկութիւ-
նը իրապէ՛ս փափաքողներ էք որ, ձե՛ր երջան-
կութեան մէջ կ'ուզէք բռնի ապրեցնել զայն
ու մխրճել, առանց խորհելու թէ կրնաք դուք
իրարմէ բացարձակապէս տարբեր ըլլալ ամէն
տեսակէտով, այնպէս որ շատ բնականօրէն,
անիկա կատարեալ դժբաղդ պիտի ըլլայ պար-
տադրուած կեանքին մէջ : Բայց, կը կրկնեմ,
դուք պէտք եղածէ՛ն ալ աւելի ձեր զաւակը
սիրող ծնողք մըն էք, եւ արդէն ատոր ապա-
ցոյցը կուտաք : (դառն հեղձանքով) Անշուշտ
ձեր տուած երջանկութենէն է որ Ալիս տա-
կաւին անկողինն է, չ'ուզեր բերանը բան դնել
ու կուլայ . . .

ԳէՈՐԳ. (շեշտելով) — Վաղն ալ կը խնդայ . . .

ԶԱՊԷԼ. — Հարկաւ . . . (պահ մը լռութիւն) Ի՛նչ, կ'ու-
զէիր որ ես ու հայրիկդ ձայն չհանենք մինչեւ
վերջ եւ ձգէինք որ աղջիկնիս այդ Զաւէնիդ
հետ ամուսնանա՞յ . . . Այսօր Ալիսը, տակաւին
անփորձ, խենթի պէս սիրահարուեր է այդ
տղուն, ձգէ՛ որ այդ տղան սիրուելիք ինչ ունի
չեմ գիտեր եա՛, ու չի կրնար տեսնել թէ որ-

քա՛ն անպատեհութիւններ ու անյարմարու-
թիւններ կան : Մեղք չէ՞ իմ աղջկանս որ եր-
թայ եօթ հարիւր կամ հազար ֆրանք ամսա-
կանով ընտանիք մը կազմէ : Երեւակայէ ան-
գամ մը, երկու հարիւր յիսուն ֆրանք պիտի
տան սենեակ մը եւ խոհանոց մը պիտի նստին,
մ'նացածն ալ հազիւ ուտելիքի պիտի բաւէ . . .

ՏԻՐԱՆ (հեղձական ընդմիջելով). — Իրաւո՛ւնք ունիս,
խոշոր յարկաբաժին մը վարձող փեսայ ունե-
նալու է որպէսզի դուք ալ նստիք, ամսական
երկու — երեք հազար ծախսելու է որպէսզի
դուք ալ ապրուիք, իրաւունք ունիս, սիրելի
մամաս, իրաւո՛ւնք ունիս . . .

ԶԱՊԷԼ (շարունակելով). — Խորհէ որ քոյրդ ի՞նչ պա-
հանջկոտ աղջիկ է, ան ամէն սէզոնի մէկ երկու
ձեռք հագուստ կ'ուզէ, երկու ամիսը մէյ մը
կօշիկ կ'ուզէ, գլխարկը նոյնպէս, յետոյ թատ-
րոնը կ'ուզէ, պտոյտ կ'ուզէ եւայլն եւայլն . . .
ըսէ՛, Զաւէնդ ասոնցմէ ո՛ր մէկը կարող է ընե-
լու, ըսէ՛, ինչպէս ասանկ կնկան մը գոհացում
պիտի կրնայ տալ :

ՏԻՐԱՆ (ըսպուած զայրոյթով) — Բայց, մայրի՛կ, այս
բոլորը Ալիսը ինքն ալ կրնայ մտածել, ու
մտածած է ալ : Ու չի լսեցի՞ք դուք երկուքդ

ալ, ինչպէ՛ս քանի անգամ կրկնեց որ, հոգ չէ, ես կը սիրեմ Ձաւէնը, ու ատիկա կը բաւէ արդէն, ուրիշ խօսքի հարկ չի մնար:

ՁԱՊԷԼ.— Գիտե՛մ, գիտե՛մ, բայց անիկա հիմա այդ խօսքերը կ'ըսէ որովհետեւ սէրը զինք կուրցուցած է: Ան հիմա ինքզինքին տէրը չէ, ան ապագան չի կրնար աչքին առջեւը բերել, խենթ է ան հիմա: Բայց վա՞ղը: Գիտե՞ս թէ եթէ ձգենք որ Ձաւէնին հետ ամուսնանայ ի՛նչ մեծ դժբաղդութիւն պիտի պատահի երկուքին համար ալ: Հարսնիքին առաջին մէկ երկու գիշերէն ետքը ալ սէրը հալած բան է, եւ . . .

ՏԻՐԱՆ (ընդմիջեւով դայրացած) Ինչպէ՛ս: Հարսնիքին առաջին մէկ երկու գիշերէն ետքը ա՛լ սէրը հալած բա՞ն է: Ձեզի պէսներուն համար այո՛, կ'ընդունիմ: Բայց ոչ ամենուն համար: Արդէն դուք ի՞նչ կը հասկնաք սէրը: Ձեզի համար սէրը կիրք է, կնոջ ու մարդու մը իրարու հետ պառկիլն է, մի՛ս է ձեզի համար սէրը, ահա թէ ինչո՛ւ դժբաղդութիւն կը տեսնէք այդ երկուքին ամուսնութեան մէջ: Դուք ձեր հասարակ բերաններուն մէջ կ'աղտոտէք այդ նուիրական զգացումը, որովհետեւ ձեր խեղճ ու ճղճիմ

հոգիները անկարող են զայն ճանչնալու . . . (Յանկարծ վճռական) Ինծի նայեցէ՛ք ու լաւ մտիկ ըրէ՛ք: Վերջնականապէս լաւ մը խորհելէ ու դատելէ վե՛րջ է որ վճռած էք կէսօրին ամէն բան վերջացնել:

ԳԷՈՐԳ.— Հարկա՛ւ . . . Միւսիւ նուպարին պէս մէկը ձեռքէ փախցնե՛լ . . .

ՁԱՊԷԼ.— Այո՛, Տիրան:

ՏԻՐԱՆ (նոյն վճռական ու հաստատ շեշտով) — Լա՛ւ ուրեմն: Ըրէ՛ք, բայց գիտցէ՛ք որ ուղղակի ոճիր մըն է որ կը գործէք: Ալիս երկար չդիմանար, պիտի կորսնցնէք զայն կարճ ատենէն: (Նշմարելով որ հայրն ու մայրը հեգնական ժպիտ մը կը փոխանակեն) Ծիծաղեցէ՛ք, այո՛, ծիծաղեցէ՛ք, ատիկա ձեզի անհաւատալի կուգայ, անշուշտ, կարելի՞ է միթէ մէկը սեռնի եթէ իր սիրածին հետ չամուսնանայ, չէ՞ որ զինքը կ'ամուսնացընեն մէկու մը հետ ամէն պարագայի . . . Հիմա դո՛ւք է սակայն որ կուրցած էք երեւակայական տուարներու հրաշալի տեսքէն ու չէք կրնար նշմարել այն անխուսափելի դժբաղդութիւնը, որ կը սպառնայ այս ընտանիքին: Սակայն ես չեմ ուզեր այդ դժբաղդութեան ականատես ըլլալ: Ամուսնացուցէ՛ք ձեր աղջիկը

բոնի, այդ տխմարին հետ: Մեռցուցէ՛ք զայն: Մեռցուցէ՛ք նաեւ Զաւէնը: Կը կրկնեմ, ես չեմ ուզեր այս մահերուն կրաւորական հանդիսատես մը ըլլալ: Կը մեկնիմ: Այս իրիկուն իսկ կը մեկնիմ:

ԳԷՈՐԳ ԵՒ ԶԱՊԷԼ (գրեթէ միասին, անակնկալի եկած)

— Կը մեկնի՞ս . . . ո՞ւր . . .

ՏԻՐԱՆ.— Չեմ կարծեր թէ ատիկա ձեզի համար այդքան ալ հետաքրքրական ըլլայ: Ի՞նչ պիտի ընէք Տիրանը երբ նուպարը կայ . . .

ԶԱՊԷԼ.— Խենթեցա՞ր, Տիրա՛ն, մտածէ անգամ մը որ այդպէսով ապագադ է որ կը խորտակես: Հօրեղբորորդիդ քովէն ի՛նչ խելքով պիտի ելլաս: Ի՛նչ յոյսեր ունէինք, ես ու հայրիկդ, քու ապագայիդ վրայ: Հօրեղբորորդիդ ալ արդէն մեզի խոստացած էր իր քով լաւ դիրքի մը հասցնել քեզ, ու նոյնիսկ նկատի առ որ ան արդէն ծերացած է ու շատ տարիներ չունի իր առջեւը . . . այնպէս որ քեզմէ զատ ո՛վ պիտի անցնի այդ պատրաստ գործին գլուխը . . . Պզտիկ մը խելք չունի՞ս այս ամէնը մտածելու չափ:

ՏԻՐԱՆ (ջշտօտ) — Ա՛լ կը բաւէ: Կը լսէ՞ք, ա՛լ չեմ ուզեր լսել այդ ձեր ապագայի ու ներկայի

աղտոտ հաշիւները: Կարծես ձեր հոգիները ջրագուրկ ծաղիկի մը պէս փակուեր են դեռ չի բացուած, ու հիմա ձեզի համար այս կեանքին մէջ ամէն բան կը կայանայ նիւթականի հոտած հաշիւներուն մէջ: Ու չէք ալ ամէնար ատիկա յայտնելու: Ու ըսպէ մ'իսկ չէք խղճահարիւր ձեր դիմացիները ատոնց համար զոհելու: Այո՛, աղջիկ էք շիներ, որպէսզի մսավաճառի մը պէս զայն կարելի եղածին չափ սուղ ծախէք, տղայ էք շիներ, որպէսզի ձեր տունը դրամ վազցնէ: Չէ՛, չէ՛, ա՛լ անտանելի է, ա՛լ կարելի չէ ձեր այս նեխած ու չորցած շրջանակին մէջ ապրիլ: Դանդաղ ու շարունակական հիւծում մըն է իսկական էակին համար այստեղի կեանքը: Ի՛նչ կեանք . . . կը մեկնիմ, մի՛ գիտնաք թէ ուր, միայն գիտցէք որ կը մեկնիմ, աւելի ճիշդ է ըսել կը փախչիմ լեղապատառ սա անիծուած յարկէն, ու անիծուած ալ քաղաքէն, առանց զիղջի, առանց խղճախայթի . . . Ու թող այնպէս գիտնամ որ ես պիտակ մըն եմ այս աշխարհիս վրայ, անծանօթ ծնողքէ մը, ու կը փոխեմ նոյնիսկ անունս, ամէն ինչ, ասէն ինչ որ զիս տակաւին կը կապէ ձեր այս փտածութեան,

ու միայն սակայն իմ խեղճ, իմ ազնիւ, իմ մէկ հատիկ քրոջս յիշատակն է որ զիս տեւականապէս պիտի ճնշէ, եւ այդ յիշատակին հետ մէկտեղ սակայն խոշոր, անհո՛ւն անէծք մըն է որ իմ հոգիէս, սիրտէս ու երակներէս փրթած պիտի իջնայ ձեր անուններուն վրայ . . . ու այո՛, վստա՛հ եմ, պիտի տառապիք օր մը, պիտի զղջաք, բայց անդարմանելիօրէն, ձեր այսօրուայ բարբարոսութեան, ձեր ինկածութեանը վրայ . . .

ԶԱՊԷԼ (ինքնավստահ) — Հոգ չէ, խօսէ ու ըսէ ինչ որ կ'ուզես, չեմ հակառակը պնդեր, որովհետեւ մոլորած մըն ալ դուն ես, դուն ալ չես գիտեր տակաւին թէ ի՞նչ է կեանքը . . .

ՏԻՐԱՆ (արհամարհանքով) — Օ՛, երջանիկ եմ ատոր համար, պէտք չունիմ ճանչնալու ձեր այդ ափի մէջ սեղմող ճղճիմ ու հասարակ կեանքը: Ձեզի կը ձգեմ զայն ճանչնալու մենաշնորհը: Մնացէք անոր հետ գիրկ գիրկի . . . ու ես կ'երթամ ահա, միայն մի՛ մոռնաք այսօրուան խօսքերս, որովհետեւ օր մը անոնց պէտքը պիտի ունենաք . . .

Կ'ուզողուի դէպի աջի դուռը:

ԶԱՊԷԼ (կեցնելով) — Երթալէ առաջ մտիկ ըրէ վեր-

ջին անգամ մը: (Տիրան կանգ կ'առնէ դռան առջեւ ու վիշտով խառնուած հեզնոտ ժպիտով մը մտիկ կ'ընէ). Կ'երթաս, լա՛ւ, գնա՛, չենք հակառակիր, որովհետեւ գիտենք թէ դարձեալ պիտի վերադառնաս, որովհետեւ պիտի զղջաս ապագայ խորտակելուդ, որովհետեւ պիտի իմանաս քու քրոջդ երջանկութիւնը ու պիտի դաս: Ու սենք դարձեալ, ես ու հայրիկդ, սակայն քեզի կ'ընդունինք սիրով, որպէս թէ ոչինչ պատահած ըլլար, ու նոյնիսկ կը համոզենք հօրեղբորորդիդ որ վերստին քեզ իր քով առնէ:

ՏԻՐԱՆ (արհամարհոտ) — Շնորհակալ եմ իմ ազնիւ ու բարի՛ ծնողքս . . . Շնորհակալութիւն նաեւ իմ աննման հօրեղբորորդիիս . . . Խեղճե՛ր . . .

Դուրս կ'եւլէ:

ԳԷՈՐԳ (թիկնաթոռին վրայ դիրքը փոխելով) Ապերա՛խտ:

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Բարիզ, Ջաւէնի սենեակը: Աջ կողմը փողոց նայող պատուհան:
Ջախ կողմը դէպի ետեւ դուռ: Բեմին առաջամասին
Ջաւէնի դրասեղանը, վրան անկարգօրէն ցրուած գիրքե-
րով: Մէկ երկու աթոռ: Ճակատը վարագոյր մը որուն
ետեւ կայ իր մահճակալը:

Ա. արարի դէպքերէն մօտ շաբաթ մը վերջ: Դուրսը կ'անձրեւէ:
Կիրակի կէսօրէ վերջ: Վարագոյրը բացուելուն Ջաւէն
նստած է իր սեղանին մօտ, դիմացը՝ Սարիմ:

Ա. Տ Ե Ս Ի Լ

.....

ՋԱԻԷՆ — ՍԱՐԻՄ

ՍԱՐԻՄ (ծխելով) — Վա՛յ Ջաւէն վա՛յ . . . ըսել է
եթէ քեզի փողոցը չհանդիպէի, տակաւին լուր
պիտի չիտայիր: Գիտե՞ս, մտածում մը կայ որ
զիս շատ կը զբաղեցնէ: Կեդրոնականէն կը
ճանչնաս զիս, հետեւաբար գիտես որ սովորու-
թիւն ունիմ անպայման մտածումներս յայտ-
նելու: Սակայն չեմ խորհիր թէ ոեւէ կերպով
նեղուիս ատկէ: Կրնա՞մ ըսել:

ՋԱԻԷՆ.— Մտիկ կ'ընեմ:

ՍԱՐԻՄ (նախ վարանոտ, հետզհետէ իր համարձակութիւնը կը
դառնէ) — Երբեք չէի կրնար երեւակայել թէ

դուն կրնաս Մարսէյլէն հեռանալ. երբ Պոլսէն
զալուս, Բարիդ անցնելէ առաջ, քանի մը օր
միատեղ անցուցինք, արդէն այս քանի մը օրե-
րը բաւական եղան որպէսզի այս կարծիքը
կազմեմ վրադ: Այս մտածումին ապացոյցը
անշուշտ նշմարեցիր իմ ապշուածեմէս երբ
քեզի առաջին անգամ հանդիպեցայ անցեալ օր
մէթրօին մէջ: Թէեւ անմիջապէս յետոյ քու
Բարիդ ներկայութեամբդ ուրիշ ներկայութիւն
մըն ալ ենթադրեցի, ու երեւոյթը բնական
գտայ: Բայց այժմ զարմանքս չափ չունի երբ
կը հաւատես թէ մինակ եկած ես ու Տիրանդ
եւ Տիրանենք Մարսէյլ մնացած են:

ՁԱԽԷՆ (հազիւ նշմարելի ցնցում մը կ'ունենայ Սարի-
մի վերջին խօսքերուն վրայ) — Այո', թերեւս ճիշդ
ըլլայ այդպէս մտածելդ: Բայց կը տեսնես որ
հիմա ես հոս եմ ու անոնք հոս չեն... Կը
տեսնես որ զարմանալի բաներ շատ կը պատա-
հին մեր կեանքին մէջ, ու ամենէն զարմանա-
լին այն է որ ատոնք կը պատահին մեր այլեւս
սա կամ նա ձեռով վերջացուցած ու շինած
կեանքերէն կամ իրականութիւններէն... Ու
արդէն ատոր համար է որ զարմանքը կ'ըլլայ
աւելի ուժեղ ու ապշեցուցիչ, ինչպէս քուկդ

անցեալ օր ու տակաւի'ն ալ, այո', Սարիմ,
որովհետեւ կը հասկնամ թէ տակաւին անիկա
կը յարատեւէ մէջդ ու պիտի շարունակուի
մինչեւ որ բացատրութիւն մը, ոեւէ տեղէ ու
ոեւէ մէկէ, զայն ոչնչացնէ: Չէ... .

ՍԱՐԻՄ. — Արդարեւ: Եւ ինչպէս կ'ուզես որ այդ-
պէս չըլլայ քանի որ չէինք կրնար խորհիլ թէ
բոլորիս, մինչեւ Պոլիս, յայտնի եղած իրակա-
նութիւն մը տարբեր վախճան կրնար ունենալ:
Բոլորին կ'ըսեմ, սա մեր սղոց համար, ես, Վա-
հէն, Պերճը, Հրաչը եւայլն...

ՁԱԽԷՆ (խօսակցութիւնը ուրիշ նիւթի վրայ դարձնելու յար-
մար առիթ մը նկատելով) — A propos, Հրաչն ալ
պիտի դար այսօր, բայց չեմ գիտեր ինչո՛ւ ու-
շացաւ: Երէկ երկտող մը ձգած էի իրեն այս
իրիկուան համար հոս ժամադրութիւն մը տա-
լով միեւնոյն ժամուն համար: Միշտ միեւ-
նո՞յնը:

ՍԱՐԻՄ (խնդալով) — Աւելի, ոչ պակաս: Չեկաւ բայց
անպայման կուգայ: Իրեն համար ժամը գոյու-
թիւն չունի, այնպէս որ ինչպէ՞ս կուզես որ
կարենայ ժամադրութիւն մը յարգել: Կ'ուտէ
երբ անօթեայ, կը քնանայ երբ պէտքը զգայ,
կը պտտի երբ փափաքը ունենայ, ու ընկերոջ

մը կ'երթայ երբ ձանձրանայ ու խօսելու հարկաւորութեան տակ ըլլայ . . .

ՁԱԻԷՆ (աչքի զթթումով) — Միեւնոյն ժուժկա՞լը :

ՍԱՐԻՄ. — Կրնա՞յ ուրիշ բան ըլլալ: Յետոյ ժուժկալը ճիշդ բառը չէ: Ըսենք բացարձակ ժուժկալ: Անցեալ գիշեր չորս տղայ սննեակս հաւաքւած էինք, Հրաչն ալ կար: Նախապէս երեքիս մէջ գոյացած համաձայնութեամբ մը առաջարկեցի պտոյտի ելնել: Վահէն եւ Կարապետը անմիջապէս ընդունեցին: Հրաչ ուրիշ բան չէր կրնար ընել, մանաւանդ որ սովորութիւն մը ունի բնաւ պոչդ չի ձգեր արդէն եւ ուր ալ երթաս կը հետեւի: Ծիշդ իր այս սովորութեան է որ մենք որոշած էինք օգտուիլ պղտիկ խաղ մը ընելու համար իրեն: Ուղղակի Մօնմարթը ուղղուեցանք, ժամը գիշերուան տասնըմէկը կար երբ հասանք, ու առանց իրարու հաւանութիւն առնելու, երեքս մէկ Մատըլէնէն ներս մտանք: Կը հասկնաս, չէ՞, Մատըլէնը . . . (Ձաւէնի ժպտուն գլխու հաստատական նշանին վրայ կը շարունակէ) Հրաչ կը հետեւէր մեզի: Փոխանակ ուղղակի սալօն ելլելու, պառ մտանք: Հազիւ կրնայինք մեր ծիծաղը զսպել ի տես Հրաչի պաղ ապշութեան երբ ինքզինքը գտաւ

զօրաւոր լոյսերով ողողուած պառի մը մէջ ուր գրեթէ մերկ կիներ յայրատ ձեւերով նստած էին մինակ կամ այրերու հետ, որոնց ծիծաղը կը բարձրանար դաշնակի մը նուագէն աւելի զօրաւոր ու ջիղերու վրայ սառ ջուրի մը տպաւորութիւնը թողլով: Կանգ առինք դուռնէն քանի մը քայլ անդին պարապ սեղան մը նըշմարելու դիտաւորութեամբ: Հրաչ մեզի աւելի մօտեցաւ ու մեր երկուքին ալ լուրջ դէմքերուն ապուշի աչքերով նայելէ վերջ, հարցուց թէ ո՛ւր էինք եւ ի՞նչ կը նշանակէր ասիկա: Ժամանակ չմնաց սակայն որ պատասխանէինք, որովհետեւ ի տես մեզի չորս կիներ արդէն մօտեցած էին: Մենք երեքս մեր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էինք Հրաչի վրայ, հեւ ի հեւ սպասելով թէ ի՞նչ պիտի պատահի: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մըն ալ Հրաչի բաժին ինկած կինը միւս բոլորէն հաղորդականն ու փակողն էր. առանց խօսքի, իր թեւերովը շրջապատեց զայն ու դէմքը կըթընցընելով անոր այտին, մեղկօրէն, *tu viens, chéri ?* ըսաւ: Չես կրնար երեւակայել Հրաչի արտայայտութիւնը. ճաթելիք բան էր: Նախկին ապշութիւնը անցած էր արդէն. հիմա բարկու-

թիւնն էր որ կուգար. ճակատը նեղցաւ, աչքերը պզտիկցան, շրթունքները դէպի առջեւ տգեղ ծամածռութիւն մը ունեցան, ու կոպտօրէն ետ հրեց կինը ու գրեթէ փախաւ, ըսելով, *va-t-en, idiote*. Ժիծաղը ընդհանուր էր, չղաղրող ծիծաղ մը, բացի Հրաչի կնոջմէն որ զայրացած՝ հայհոյութեանց տոպրակը բացած էր անխնայ: Մեր խաղը յաջողած էր, ու ա՛լ գործ չունէինք հոն. յիսուն ֆրաքնոց մը նետելով, դուրս նետուեցանք բայց չի կրցանք զայն գտնել: Կը կասկածէինք որ բարկացած պիտի ըլլայ, բայց հետեւեալ իրիկունն իսկ սենեակ եկաւ. ոչ մէկ խօսք ըրի ես իրիկունն պատահարին վրայ, ու որքա՛ն մեծ եղաւ զարմանքս երբ մէկէն իր անժպիտ լըջութեամբը, ինք իսկ խօսակցութիւնը հոն փոխադրեց, ու ա՛լ աւելի զարմացայ երբ յայտարարեց որ Վահէինին դէմքին գիծերը շատ նուրբ էին ու կանոնաւոր բայց կուրծք չունէր ու մէջքը շատ բարակ էր, քուկինիդ կոնքերը շատ դուրս ցցուած էին, իսկ Պերճինը ոչ կին էր ոչ այր ու սակայն երկու սեռին ալ կը նմանէր: Իրենինին մասին բան չըսաւ, բայց ես կընայի հիմա հարցնել այլեւս — միտի տոպրա՛կ, պատասխանեց քիթն

ու բերանը ծոմնկելէն ու այնպիսի շեշտով մը որ խնդալէն փորս ցաւ մտաւ . . .

Այս սլահուն դուռին մէկ երկու հարուած կը տրուի:

ՍԱՐԻՄ. — Ինքն է անպայման:

ՁԱԻԷՆ. — Անպայման (բարձր) մտէ՛ք:

Դուռը կը բացուի մեղմօրէն, ներս կը մտնէ Հրաչ. քսաներեք տարեկան, միջահասակ, կլոր դէմքով, խեւացի ու հեգնող աչքեր. հագած է հնաճեւ վերարկու մը:

Բ. ՏԵՍԻԼ

ՆՈՅՆՔ, ՀՐԱՉ

ՀՐԱՉ (կարծես քիչ առաջ արդէն միասին ըլլալին) Բարե՛ւ:

(Վերարկուն, դէտարկը կը հանէ կը նետէ աթուռի մը վրայ, կը նստի), (Ձաւէնին) — Ինչպէ՛ս ես նայինք յարգելի պարոն:

ՁԱԻԷՆ — Հրաշալի՛ . . . իսկ դո՞ւն:

ՀՐԱՉ — Միշտ նոյնը: Հիւանդութիւնդ բոլորովին անցա՞ւ:

ՁԱԻԷՆ — Ի՞նչ հիւանդութիւն:

ՀՐԱՉ — Սա հոգիի հիւանդութիւնը որ քեզի մինչեւ այսօր Մարսէյլ կը կապէր: Շիտակը ես այնպէս կը հաւատայի որ բժշկուելու ա՛լ ամէն յոյս կտրուած է քեզի համար, ու հիմա բաւական զարմացած եմ քու հոս գալուդ վրայ:

Միայն թէ կասկած մը ունիմ, արդեօք մի գուցէ այդ հիւանդութեանդ առարկա՞ն ալ Բարիդ եկած է . . .

ՍԱՐԻՄ — Ճիշդ իմ կասկածս: Կ'ըսէ թէ ոչ: Արդարեւ զարմանալի է, չէ՞:

ՀՐԱՉ — Եւ բաւական զարմանալի: Բայց շատ ուրախ եմ որ հիմա ա'լ բժշկուեք ես, որովհետեւ քու հոս գալդ ինծի համար այդ կը նշանակէ, եթէ սակայն ուրիշ շարժառիթ մը քեզ ատիկա ընելու ստիպած չէ . . . Է', ո՞վ գիտէ: Չի պատասխանե՞ս, յարգելի բարեկամ: Չէ, եթէ կը նեղուիս, ըսէ', ուրիշ բանի մասին խօսակցի՛նք . . .

ՁԱԻԷՆ (ծանր) — Չէ', չեմ նեղուիր, բայց չեմ ախորժիր: Միայն ինչ որ ինծի մտածել կուտայ, սա է թէ ինչպէս կրնայ այդ զգացումը քեզի համար հիւանդութիւն նկատուիլ . . .

ՀՐԱՉ — Եւ սոսկալի՛ հիւանդութիւն:

ՁԱԻԷՆ — Եւ ինչո՞ւ համար:

ՀՐԱՉ — Անոր համար որ դուք սիրելը կը շփոթէք կիրքին հետ: Ուշադրութիւն ըրէ եւ պիտի տեսնես որ աւելի ֆիզիքականով տկարներն են որ այդպէս սանթիմանթալ նկարագիր մը կ'ունենան: Անոնց մէջ զգայնութեանց ջիղը

չոր է եւ բռնի ճիգով մըն է որ կ'ուզեն զայն արթնցնել ու իրենց համար առատ յուզումներ ստեղծել: Կը կրկնեմ, սէրը քու մէջդ հիւանդութիւն մը եղաւ անոր համար որ դուն անոր մէջ փնտոցիր զգայնութիւններու եւ յուզումներու աղբիւրը. հոգեկան կիրք մը եղաւ սէրը քեզի համար եւ ոչ թէ սէր, այնպէս ինչպէս ես կ'ըմբռնեմ, մաքուր, խաղաղ ու անխառն, այնպէս ինչպէս հեզնանքով կը կոչէք դուք Պատոնական սէր . . .

ՍԱՐԻՄ — Ինծի համար Ձաւէնի սիրահարութիւնը եկաւ իր կեանքը չի ճանչնալէն: Հազիւ դպրոցէն ելած ու տակաւին ծնողական յարկի տակ, իր զգացումները թրծած գիրքերու ընթերցումին մէջ, երբ մէկէն հանդիպեցաւ այդ աղջկան որ բաւական գեղեցիկ ալ էր ու համակրելի, անմիջապէս իր անփորձութեամբը կապուեցաւ անոր . . . Ես վստահ եմ որ եթէ անիկա տարի մը նետուէր կեանքին մէջ, ճանչնար ու հասկնար թէ ի՞նչ է քսաներորդ դարու կեանքը, սէր բառը իր բառարանէն դուրս պիտի նետէր, ինչպէս ես, ու իր միակ նպատակը պիտի ըլլար կարելի եղածին չափ շատ ու լաւ վայելել այս կեանքը ամէն տեսակէտով: Որով-

հետեւ յիմարութիւն չէ՞ միթէ, եւ յիմարութիւններուն ամենէն մեծը, այս երիտասարդ տարիքին մէջ անջատուիլ կեանքի բոլոր վայելքներէն, հատնիլ ու առողջութիւնը քայքայել աղջկան մը համար, երբ անդին կարելի է փերովին տիրանալ, աւելի գեղեցիկներուն եւ աւելի խելացիներուն . . . Օ՛, սէ՛ր, սէ՛ր, սէ՛րը ինչ է եղեր . . .

ՀՐԱՅ — Գնա բա՛նդ, հերէտիկո՛ւս . . . Հիւանդութիւն մըն ալ ատիկա, աւելի սոսկալի քան միւս հիւանդութիւնը : Գոնէ Զաւէնինը քու կինիդ վրայ սա առաւելութիւնը ունի որ աստիճան մը աւելի բարձր կը մնայ տակաւին ու չէ իջած տափակութեան ու ցոփութեան մէջ : Թէեւ խորքով, երկուքն ալ միեւնոյն հաւասարութեան կը վերածուին, գրահաշուական հաւասարութեան մը եզրերուն նման . . .

ԶԱԻՆ — Եթէ տրամաբանենք այդքան ալ զարմանալի չէ սակայն կարծիքը սիրոյ մասին : Բնական հակումով, արտաքին զանազան մղումներու տա՞կ թէ տարտամ փափաքի մը ներքեւ, չեմ գիտեր, եւ արդէն ատիկա չէ որ պիտի ուզեմ հոս որոշել, դուն վարժարանին մէջ մաթեմատիքն ու գիտութիւնը ընտրե-

ցիր : Ուշադիր եղիր որ ինչ որ կ'ըսեմ քեզ համար, ընդհանուր ու հասարակաց է բոլոր քեզիպէսներուն : Մաթեմատիքը առանձինն արդէն շատ խսկ է մարդուն մէջ ամէն հոգեկան թռիչք չորցնելու ու զայն դարձնելու ամէն զգայնութիւններու անհաղորդ էակ մը : Անոր անհամար տարադները կարծես մէյ մէկ չյագեցող տզրուկներ են որոնք կ'իյնան մարդուս վրայ անոր մէջէն ամէն յուզումի, սարսուռի ջիղ քամելու՝ անապատի վերածելով : Գիտութիւնները երեւակայութիւնն ալ կը փճացնեն, զայն փոխարինելով նոյնպէս չոր ու ցամաք փորձարկութեամբ եւ դիտողութեամբ : Ուրեմն բարեկա՛մ, դուն բնախօսական կազմուածքով արդէն պակասաւոր ես. քու մէջդ կը պակսի հոգին, քու ջղային դրութիւնդ վերածուած է ամենանախնական վիճակի մը : Քու երեւակայութիւնդ, մարդս դէպի կատարելագործում առաջնորդող ու մօտեցնող միակ յատկութիւնը, ցամքած աղբիւր մըն է որ այլեւս երգ չունի : Հետեւաբար անշուշտ որ պիտի անկարող ըլլաս հասկնալ եւ զգալ զգացում մը որ հոգիէն կը բղխի, որ իր բովանդակ սաստկութիւնը կ'առնէ ջիղերուն մէջ եւ որ

հրաշալի տիեզերքի մը նուաճումին կ'առաջ-
նորդէ երեւակայութեամբ: Սիրելի՛ս, հասա-
րակաց կեանքէն դուրս մեր կեանքն ալ պէտք
է ունենանք, եւ այն անձը որ չունի իր սեփա-
կան կեանքը ամենէն անժառանգն է այս երկրի
մահկանացուներուն: Անժառանգ մըն ես դուն:
Անժառանգ մըն ալ Սարիմը: Ան հոգի չունի,
անոր զգայնութեանց ջիղերը միացած, թանձ-
րացած են վերածուելով միակ ջիղի մը, ցո-
փութեան ջիղին:

Այս միջոցին դուռը կը դարձուի: Զաւէն կը
ցնցուի: Պահ մը լռութիւն:

ԶԱՒԷՆ — Մտէ՛ք:

Ներս կը մտնէ Շաքէ. միջազատակ, կ'ընդունի,
սիրուն: Անառակ աչքեր, համեղ շրթներ: Երբ
կը նշմարէ սեռեակին մէջ երեքը միասին, նախ
կը վարանի, յետոյ ժպտալով կը դժագոքուի դէմքին
վրայ, կը յառաջանայ համարձակ:

Գ. Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆՔ, ՇԱՔԷ

ՇԱՔԷ (Զաւէնի ձեռքը սեղմելով) — Բարե՛ւ Զաւէնիկ,
այս ո՞ր հովը...

ՀՐԱՉ — Փոթորիկ ըսէ, հո՞վը ինչ է:

ՇԱՔԷ — Իրաւունք ունիս, ներքինի... բայց

այդ պարագային փոթորիկն ալ պզտիկ է, փո-
թորիկը ի՞նչ է որ... ուրական, գե՛րուրա-
կան, հէ՞:

ՀՐԱՉ — Չէի գիտեր որ բնութիւնն ալ իր քերակա-
նութիւնը ունի: Արդեօք ո՛ւր սորվեցար ատի-
կա, կանանոցի՛ աղջիկ:

ՍԱՐԻՄ — Ներքինի՛, կանանոցի աղջիկ, հաս-
կնա՛նք, մանչուկներս, հասկնանք, աղնաեա-
լը՛մ...

ՇԱՔԷ — Եթէ հասկնալ կ'ուզես, հոս ի՛նչ կեցեր
ես, կապո՞ւշ... Մօնմարթը չերթա՞ս, թէ ոչ
ճամբադ կորսնցուցիր:

ՍԱՐԻՄ — Կ'առաջնորդե՞ս:

ՇԱՔԷ — Հրաչը, այո՛:

ՀՐԱՉ — Երթ յետս իմ, սատանա՛յ:

ՍԱՐԻՄ — Շունշանորդի, Բրիստոսն ալ անցար:

ՀՐԱՉ — Ձգէ՛ սա հիւանդը Աստուածդ սիրես:

ՍԱՐԻՄ — Հիւա՞նդ մի... առողջներուն առողջը
ըսէ: Երեք հատ Մարիամ, ու ո՞վ գիտէ քանի
Ռեբեկա, Ռաշէլ: Որո՞ւն հասակին ինկեր է:
Ա՛խ, սանկ ցանկը ձգած ըլլար...

ՇԱՔԷ — Իրաւ որ այսքան անամօթ ըլլալդ չէի
գիտեր:

ՍԱՐԻՄ — Հարկա՛ւ, մարդ ծնելունպէս ասեմագէտ

չըլար եա՛: Կամաց կամաց կը սորվիս: Շնորհակալ եղիր ինծի որ բան մըն ալ սորվեցար:

ՀՐԱԶ — Ըսելիք չիկայ, Սարիմ աղջիկներու լաւ դասատու կ'ըլլաս:

ՍԱՐԻՄ — Աստուած ձա՛յնդ լսէ:

ՇԱՔԷ — Լակո՛տ . . .

ՍԱՐԻՄ — Գիրկդ դա՛մ: Կիները շուն շատ կը սիրեն:

ՇԱՔԷ — Ո՛չ փողոցի շուները:

ՍԱՐԻՄ — Ո՛վ ըսաւ որ փողոցի շուն եմ: (Օձիքը ցոյց տալով) Նայէ՛, վզնոցս նայէ:

ՇԱՔԷ — Կորսուէ՛:

ՍԱՐԻՄ — Գլխուս վրայ, տիրուհի՛: (Ոտքի կ'եւլէ, գլխարկը կ'առնէ) Կը տեսնե՞ս որ փողոցի շուն չեմ ու կը հնազանդիմ: Հաւատարիմ շուն եմ, հաւատարիմ: Ապացոյց կ'ուզես. փորձէ՛ . . .

ՇԱՔԷ (խնդալով, մատովը սպառնական) — Անառա՛կ քեզի:

ՀՐԱԶ — Կը մեկնի՞ս, Սարիմ:

ՍԱՐԻՄ — Ձի լսեցի՞ր, վռնտեց: Կը հնազանդիմ, (ցած, խնդալով) աչքը մտնելու համար . . . pour pouvoir entrer dans ses grâces . . .

ՇԱՔԷ — Ուշադրութիւն պաղ չառնես . . .

ՍԱՐԻՄ — Եթէ կը մեղքնաս, մի՛ ձգեր որ պաղ

առնեմ:

ՇԱՔԷ — Կը զգուշացնեմ:

ՍԱՐԻՄ — Իմ խորախորին շնորհակալութիւններս:

ՀՐԱԶ — Պիտի երթա՞ս. կոտորուիլը ձգէ եւ միատեղ երթանք:

Սարիմ եւ Հրաչ կը մօտենան Ձաւէնի որ այս տեսիլի ամբողջ ընթացքին, աթուռի մը վրայ, անշարժ, մտիկ ընելու երեւոյթը ունէր, բայց իրականին մէջ միտքը զբաղած էր ուրիշ բանով: Կը ցնցուի մէկէն: Ձեռքը կ'երկարէ թոյլ կերպով որ սեղմեն:

ՍԱՐԻՄ — Յը . . .

Դուռնէն դուրս կ'եւլէ: Ետեւէն Հրաչ, սեմին վրայ յանկարծ, կը դառնայ ու քահանայի մը նման բազուկը երկարեւով,

ՀՐԱԶ — Pax vobiscum!

Եւ դուրս կ'եւլէ:

Դ. Տ Ե Ս Ի Լ

.....

ՁԱԻԷՆ — ՇԱՔԷ

ՇԱՔԷ — Ձաւէ՛ն:

ՁԱԻԷՆ — (Գլուխը դանդաղօրէն կը վերցնէ, կը նայի երկա՛ր, ցած, հատիկ-հատիկ) — Հիւա՛նդ եմ, Շաքէ՛:

ՇԱՔԷ — Գիտեմ: Ամէն բան գիտեմ: Ու անոր համար եկայ:

ՁԱԻԷՆ (հետաքրքիր, զարմանքով) — Ամէն բան գիտե՛ս

... ի՛նչ գիտես :

ՇԱՔԷ (Աթոռ մը կ'առնէ, կը նստի քովը) — Շա՞տ կը տառապիս, Ձաւէ՛ն :

ՁԱԻԷՆ — Ձեմ գգար թէ կը տառապիմ: Արդէն ի՛նչ կը գգամ որ: Ոչ ի՛նչ կը գգամ: Ինքզինքս անգամ չեմ գգար: Կարծես ստուեր մըն եմ, առանց յարմինի, առանց հոգիի, ինքզինքս այնպէ՛ս պարապ, այնպէ՛ս ոչինչ կը գտնեմ:

ՇԱՔԷ — Կը հասկնամ: Շատ լաւ կը հասկնամ: (Երազկոտ) Դառն է երբ երազները, առաջին մաքուր երազները կը խորտակուին մարմին չառած: Անխուսափելի քայքայումն է ատիկա մեր ամբողջ ապագայ կեանքին: Մահն է, ողջ մահը:

ՁԱԻԷՆ — Ի՛նչ շիտակ կը խօսիս, Շաքէ՛:

ՇԱՔԷ — Կը խօսիմ ինչ որ կը գգամ, ինչ որ գիտեմ:

ՁԱԻԷՆ — Եւ ինչպէ՞ս սորվեցար այդ բոլորը, դուն, ինչպէ՛ս...

ՇԱՔԷ (Յաւադին) — Կը զարմանա՞ս, Ձաւէն: Բայց իրաւունք ունիս, քանի որ քեզի ու բոլորիդ համար Շաքէն աղջիկ մըն է որ կեանքին մէ՛կ ակնոցով միայն կը նայի, հաճոյքի ակնոցով:

Ճիշդ է ասիկա: Իմ միա՛կ սեւեռումս է փրնտ-
ռել ու ստեղծել հաճոյքով յորդող պահեր
որոնք իրարու յաջորդեն անընդհատ, օրերս
փաթթեն իրենց հոսանքին մէջ եւ այնպէ՛ս
մը տարուիմ որ մտածումս, անոր ուժգնու-
թեանէն, միշտ թմրածութեան մէջ մնայ...

ՁԱԻԷՆ (հետզհետէ աճող զարմացումով) — Իրա՞ւ...

ՇԱՔԷ (Աչքերը տարտամութեան մէջ, ոտքի, մերթ Ընդ-
մերթ պտտելով) — Ու յաջողած եմ, Ձաւէ՛ն, ու
հիմա ուղեղս տեւականօրէն ընդարմացած է,
ու հոգիս-հոգի՞ս, պահ- մոռցած եմ հոգիի մը
գոյութիւնը ինձմէ՛ներս: Այս մարմինս դազաղ
մըն է, Ձաւէ՛ն, որ դիակ մը կը կրէ իր մէջ,
սպաննուած ոճրագործ էակէ մը զոր ես, է՛,
պաշտեցի... (Պահ մը, յանկարծ իր աչքերը կը վե-
րըստանան իրենց նախկին ուրախ եւ անառակ արտայայ-
տութիւնը. բաղուկի լայն շարժումով մը կը դռնէ)
Անցած բաներ: Յիմարութիւն է խօսիլ մեռա-
ծին վրայ:

ՁԱԻԷՆ — Ի՞նչ բան յիմարութիւն չէ որ արդէն:

ՇԱՔԷ (Կարեկցութեամբ) — Ինծի եւ քեզի, մեզի
նմաններուն համար կայ բան մը որ յիմարու-
թիւն չէ:

ՁԱԻԷՆ — Եւ ատիկա՞:

ԶԱԽԷՆ (հետաքրքիր, զարմանքով) — Ամէն բան գիտե՛ս
... ի՛նչ գիտես :

ՇԱՔԷ (Աթու մը կ'առնէ, կը նստի քովը) — Շա՞տ կը
տառապիս, Զաւէ՛ն :

ԶԱԽԷՆ — Ձեմ՝ զգար թէ կը տառապիմ : Արդէն ի՛նչ
կը զգամ որ : Ոչ ի՛նչ կը զգամ : Ինքզինքս
անգամ չեմ զգար : Կարծես ստուեր մըն եմ,
առանց մարմինի, առանց հոգիի, ինքզինքս
այնպէ՛ս պարապ, այնպէ՛ս ոչինչ կը գտնեմ :

ՇԱՔԷ — Կը հասկնամ : Շատ լաւ կը հասկնամ :
(Երազկոտ) Դառն է երբ երազները, առաջին մա-
քուր երազները կը խորտակուին մարմին չա-
ռած : Անխուսափելի քայքայումն է ատիկա
մեր ամբողջ ապագայ կեանքին : Մահն է, ողջ
մահը :

ԶԱԽԷՆ — Ի՛նչ շիտակ կը խօսիս, Շաքէ՛ :

ՇԱՔԷ — Կը խօսիմ ինչ որ կը զգամ, ինչ որ գի-
տեմ :

ԶԱԽԷՆ — Եւ ինչպէ՞ս սորվեցար այդ բոլորը, դուռն,
ինչպէ՛ս ...

ՇԱՔԷ (Յաւադին) — Կը զարմանա՞ս, Զաւէն : Բայց
իրաւունք ունիս, քանի որ քեզի ու բոլորիդ
համար Շաքէն աղջիկ մըն է որ կեանքին մէ՛կ
ակնոցով միայն կը նայի, հաճոյքի ակնոցով :

Ճիշդ է ասիկա : Իմ միա՛կ սեւեռումս է փընտ-
ռել ու ստեղծել հաճոյքով յորդող պահեր
որոնք իրարու յաջորդեն անընդհատ, օրերս
փաթթեն իրենց հոսանքին մէջ եւ այնպէ՛ս
մը տարուիմ որ մտածումս, անոր ուժգնու-
թենէն, միշտ թմրածութեան մէջ մնայ ...

ԶԱԽԷՆ (հետզհետէ աճող զարմացումով) — Իրա՞ւ ...

ՇԱՔԷ (Աչքերը տարտամութեան մէջ, ոտքի, մերթ ընդ-
մերթ պտտելով) — Ու յաջողած եմ, Զաւէ՛ն, ու
հիմա ուղեղս տեւականօրէն ընդարմացած է,
ու հոգիս-հոգի՞ս, պա՛հ- մոռցած եմ հոգիի մը
գոյութիւնը ինձմէ՛ներս : Այս մարմինս դազաղ
մըն է, Զաւէ՛ն, որ դիակ մը կը կրէ իր մէջ,
սպաննուած ոճրագործ էակ է մը զոր ես, է՛,
պաշտեցի ... (Պահ մը, յանկարծ իր աչքերը կը վե-
րըտանան իրենց նախկին ուրախ եւ անառակ արտայայ-
տութիւնը. բազում լայն շարժումով մը կը դռնէ)
Անցած բաներ : Յիմարութիւն է խօսիլ մեռա-
ծին վրայ :

ԶԱԽԷՆ — Ի՞նչ բան յիմարութիւն չէ որ արդէն :

ՇԱՔԷ (Կարեկցութեամբ) — Ինծի եւ քեզի, մեզի
նմաններուն համար կայ բան մը որ յիմարու-
թիւն չէ :

ԶԱԽԷՆ — Եւ ատիկա՞ :

ՇԱՔԷ — Մեր օրերու կեանքը :

ԶԱԻԷՆ (Յուսիսաբ) — Մեռնողի մը կեանքը . . .

ՇԱՔԷ — Ճիշդ ատիկա, Զաւէ'ն : (Կը մօտենայ, ձեռքերը կ'առնէ իր ափերուն մէջ) Մենք մեռած ենք. մեռած է մեր մէջ ինչ որ կը յատկանշէր մեր «ես»ը, ու մնացած է լոկ մարմինը, շարժող, ապրող մասը : Կը նմանինք այն մեքենային զոր շարժող ուժը դադրած է, բայց որ դեռ կը դառնայ ու կը գործէ այդ ուժին հին ազդեցութեանը տակ : Կը նմանինք նախադասութիւններու որոնք բայէ զուրկ են :

ԶԱԻԷՆ — Զայնագիր մը ըսէ, որ կը կրկնէ, որ չի ստեղծեր :

ՇԱՔԷ — Ու ճիշդ այս պատճառով մեզի կը մնայ մեր օրերու կեանքը :

ԶԱԻԷՆ — Դատարի բան :

ՇԱՔԷ — Արդեօք. թերեւս, բայց ատիկա մեր գիտակցութենէն դուրս կը մնայ, քանի որ գիտակցութիւն չունինք այլեւս :

ԶԱԻԷՆ — Իրաւունք ունիս, անասուններ դարձած ենք պարզապէս :

ՇԱՔԷ — Ապրի'ս : Գտար ճիշդ պատկերը : Անասուններ դարձած ենք, ու պարտաւոր ենք ապրիլ անասուններու նման :

ԶԱԻԷՆ (դառն հեզնանքով) — Շատ յանկուցիչ չէ հեռանկարը :

ՇԱՔԷ — Ես կ'անգիտանամ ատիկա : Հոգեվարքի մէջ ես դուն տակաւին, քանի մը օրեր պիտի տեւէ ատիկա, բայց վախճանը պայծառ է : (Զղայնօրէն խնդալուով) Մերն է յաղթանակը . . .

ԶԱԻԷՆ — Ի'նչ ըսել կ'ուզես :

ՇԱՔԷ (Լուրջ) — Ըսել կ'ուզեմ որ թիւ մը եւս պիտի աւելնայ առանց քեզի ալ արդէն անհամար մեռնողներուն գումարին վրայ :

ԶԱԻԷՆ (Ըմբոստ) — Եւ ատիկա քեզի կ'ուրախացնէ :

ՇԱՔԷ (Աչքերը խորասուզած Զաւէ'նի աչքերուն մէջ) —

Զաւէ'ն, չե՞ս հասկնար որ ինծի համար զգացումներու այդ օրհնութիւնը ցամքած է : Կ'ուտեմ որովհետեւ ստամոքսս կը պահանջէ ատիկա, կը խօսիմ որովհետեւ մկաններս կ'ուզեն շարժիլ, կը նայիմ որովհետեւ աչքերս պէտք է որ բացուին ու տեղ մը ուղղուին : Եւ յետոյ, Զաւէն, ինչի՞ կը ծառայեն վերջ ի վերջոյ այս անօգուտ խօսքերը : Նայէ՛ աչքերուս, աղուոր, խոշոր ու խորունկ աչքերովդ լաւ մը նայէ (Երկու ձեռքերովը կը բռնէ անոր գլուխը, կը մօտեցնէ իր դէմքին) հա՛, այդպէս : Ու հիմա գիտցիր որ բոց մը կը տարածուի արիւնիս մէջ ու

կը փնտռէ ուրիշ բոց մը, քու արիւնիդ բոցը...

ԶԱԻԷՆ (փորձելով հեռանալ) — Շաքէ'...

ՇԱՔԷ (Ուժով մը գլուխէն բռնած, անայլալ) — Մի' գայթակղիր, Զաւէ'ն : Երբ հոգին չիկայ, մարմինը կը խօսի բաց ճակատ ու շիտակ : Ան իր պահանջները քողադերձուած չարտայայտեր : (Կուրծքը կը թնցնելով Զաւէ'նի կուրծքին) Զաւէ'ն...

ԶԱԻԷՆ (Հոգեկան պայքարով) — Ո'չ, Շաքէ', ո'չ դեռ... Զգէ որ հանդարտ հոգեվարք մը ունենամ : Աւելի վերջը, ոչ շատ ուշ, բայց ոչ հիմա... Բարի եղիր եւ սպասէ, քանի որ վախճանը գիտես : (Հեռանալով, խիստ) Մեռնողները հանգիստ կը ձգեն :

Յանկարծ դուռը կը բացուի ու ներս կը մտնէ Տիրան, մոռթ արտայայտութեամբ. արագ կը մօտենայ Զաւէ'նի : Այս վերջինը ընդէ մը ապշած կը դիտէ զայն, յետոյ, համոզուելով իրականութեան, թեւերը կը բանայ, կը համբուրուին :

Ե. Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆՔ — ՏԻՐԱՆ

ԶԱԻԷՆ (նշմարելով մէկէն անոր ցաւոտ դէմքը) — Տիրա'ն, խօսէ' Տիրան...

Կը նային իւարու աչքերու, անշարժ, լուռ : Զաւէ'ն

հետզհետէ կ'առնէ սարսափի արտայայտութիւն ու աչքերը կը խռոնան :

ԶԱԻԷՆ (Զարհուրանքով լեցուն) — Տիրա'ն :

Տիրան, մէկէն, աչքերը կը փակէ Զաւէ'նի աչքերէն, կ'երթայ սեղանին, կ'առնէ անոր գլխարկը ու երկարելով,

ՏԻՐԱՆ (Զոր, ցած) — Երթա'նք :

Եւ կ'ուղղուի դէպի դուռը, ետեւէն՝ Զաւէ'ն, շուարած, տագնապալից :

Վ Ա Ր Ա Դ Ո Յ Ր

Հայկական հանրապետության Կոմիտեի Կարգապահություն

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Տիրանենց բնակարանը, Մարսէյլ: Բեմին վրայ կը նային երկու սենեակ. մին՝ խոշոր, իսկ միւսը առաջինին վրայ բաց- ուող փոքր մուրթ սենեակ մը: Առաջինը համեստ կահա- ւորումով, պատուհաններուն ուղղահայեաց մահճակալ, քանի մը աթոռ:

Մուրթ սենեակին դուռը բաց է: Մահճակալ մը որուն մէջ կը հանգչի Ալիսի անշունչ մարմինը, գլուխը պսակուած, երկու ծայրերուն վառող մոմեր:

Առաւօտ:

Վարագոյրը բացուելուն Զապէլ գլուխը հակած է Ալիսի վրայ: Մառի դէմքը ծածկած՝ երկու ձեռքերուն մէջ:

Ա. Տ Ե Ս Ի Լ

ԶԱՊԷԼ — ՄԱՌԻ

ՄԱՌԻ (Դէմքը միշտ ձեռքերուն մէջ) — Հո՞ս ես:

ԶԱՊԷԼ (Գլուխը դանդաղօրէն վերցնելով) — Հա՛:

ՄԱՌԻ — Ի՛նչ պիտի ընենք . . . Ի՛նչ պիտի ըսենք:

ԶԱՊԷԼ (Կատաղութեամբ) — Թո՛ղ սատկի շունը:

ՄԱՌԻ (Կը բանայ դէմքը, անքուն գիշերէ մը դէմքն յոգ- նած է ու Լալէն՝ աչքերը կարմրած: Կը նայի իր մօրը, տրտում ու երկար) — Խիղճ ըսուած բանը չունի՞ս դուն, կնի՛կ . . .

ԶԱՊԷԼ — Աս էր մնացե՛ր:

ՄԱՌԻ — Ձուներէր արդէն որ մնար . . . կը սպասէի սակայն որ աս հարուածէն վերջ մէջտեղ ելլէր : Ափսո՛ս . . .

ԶԱՊԷԼ — Վախնամ պիտի ուզէիր որ ոտքերը իյնամ ու ներողութիւն խնդրեմ . . . Աղջիկս մեռցնելուն համար աղէ՛կ բրիր ըսեմ :

ՄԱՌԻ — Տակաւի՞ն : Ե՛րբ արդեօք պիտի համոզուիս որ աղջիկդ մեռցնողը դո՛ւն եղար :

ԶԱՊԷԼ (Յասկոտ) — Կը բաւէ՛, քեզի հետ գլուխ ելլալու ժամանակ չունիմ : Իմ ցաւս ինծի կ'օգտէ :

ՄԱՌԻ (Հեղ, տրտում) — Արժանի էիր այդ ցաւին, միայն թէ մե՛ղք եղաւ քոյրիկիս : Լաց հիմա, օրերով լաց ու տանջուէ, պէ՛տք ունիս ապաշխարանքի :

ԶԱՊԷԼ (Զղային յուզումով) — Կը բաւէ՛ ըսի, աղջի՛կ, չե՞ս նշմարեր տառապանքս . . .

ՄԱՌԻ — Իմա ալ է այդ ցաւը, ու գիտցիր որ իմինս քուկինէդ ահռելի է, որովհետեւ գիտակցութիւնը ունիմ աչքերուս առջեւ գործուած ոճիրին, զոր մարդկային օրէնքը նախատեսած չէ, ու պատիժ չունի . . .

ԶԱՊԷԼ (Փղձկած) — Ըսել է ոճրագործ մըն եմ ես . . .

ՄԱՌԻ (Նոյն շեշտով) — Այո՛, եւ առանց գիտնալու : Ըսինք, հասկցուցինք, բայց չի հասկցար, չու-

զեցիր հասկնալ :

ԶԱՊԷԼ — Բայց ես անոր երջանկութիւնը ուզեցի :

ՄԱՌԻ (Ցաւադին) — Ահաւասիկ երջանկութիւնը :

Դո՛ւն ալ երջանիկ եղիր հիմա :

ԶԱՊԷԼ (Արցունքները չի կրնար դապել) — Անգո՛ւթ, խնայել գիտցիր :

ՄԱՌԻ (Նոյն) — Դուն գիտցա՞ր որ . . .

ԶԱՊԷԼ (Մէկէն, խորտակուած, հեծկտաւով) Ու գտա՛յ պատիժս :

ՄԱՌԻ — Համոզուեցա՞ր վերջապէս : (Պահ մը) Ուշ, շա՛տ ուշ սակայն : Ինչո՛ւ ասանկ ըլլար, Աստուա՛ծ :

ԶԱՊԷԼ (Կրկնելով) — Ինչո՛ւ . . .

ՄԱՌԻ — Ու քիչ վերջ ա՛ն . . . ահռելի է, ահռելի՛ : Խե՛ղճ քոյրիկ . . .

Դուքսը կ'առնէ ձեռքերուն մէջ : Կորաքամակ, դանդաղ ներս կը մտնէ Գէորգ : Յուզուած, վշտահար երեւոյթով :

Բ. Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆՔ, ԳԷՈՐԳ

ԳԷՈՐԳ — Ի՛նչ պիտի ընենք հիմա . . . (Լռութիւն. կը շարունակէ պաղատագին) Խօսեցէ՛ք, պատասխան տուէ՛ք ինծի : Խելքս կը դառնայ, խենթի

պէս եւ, խօսեցէք, ձա՛յն հանեցէք : (Լուսութիւն.
փոխն ի փոխ աղջկանը ու կնոջը նայելով, կը պոռայ,
սարսափի արտայայտութեամբ) **Չէ՞ք իմանար, Աս-**
տուծոյ սիրուն, պատասխան տուէք . . .

Կ'իյնայ բռնի մը պէս աթոռի մը վրայ :

ՄԱՌԻ — Ի՛նչ կուգես որ խօսինք . . . Ասկէ աւելի
մեծ պատասխա՞ն կ'ուգես :

ԳէՈՐԳ — Ի՛նչ պիտի ընենք հիմա :

ՄԱՌԻ — Ալ ընելիք մնա՞ց որ : Ըրիք ընելիքնիդ :

ԳէՈՐԳ — Մօրդ ըսէ ատիկա : (Կնոջը) Անաստուա՛ծ,
մեռցուցի՛ր աղջիկս . . .

ՄԱՌԻ — Ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես, դուն ալ անոր հետ
մէկ չէի՛ր :

ԳէՈՐԳ (Գլուխը շարժելով) — Ես ի՛նչ գիտնամ : Ա՛խ,
խելացի կարծեցինք մեր կնիկը, ուզածը ուզե-
ցինք, ու հիմա . . .

ՋԱՊԷԼ (Քայքայուած դէմքը վերցնելով) — Քեզ տեսնեմ,
մի՛ քաշուի՛ր եւ բոլոր յանցանքը վրաս ձգէ :
(Երկա՛ր մը կը նայի ամուսնին) Եթէ դուն չէ՛ ըսէիր,
իմ խօսքս ուրկէ՛ պիտի ըլլար որ . . .

ԳէՈՐԳ — Չէ՛ ըսելու կամ չըսելու ժամանակ չի
ձգեցիր ինծի որ, կնի՛կ : Խօսեցար, երկար
բարակ գլուխս կերար ու համոզեցիր . . .

ՋԱՊԷԼ (Լացը զսպելով) — Դժբաղդութենէն վերջ այդ-

պէս կ'ըլլայ արդէն : Կ'ուզէք բոլոր մեղքը
վրաս բեռցնել : Գթացէ՛ք քիչ մը . . .

Աչքերը կը Լեցուին. գլուխը կ'առնէ ամերուն մէջ :

ՄԱՌԻ — Երկուքդ ալ ըսելիք չունիք իրարու :
(Պահ մը) Պատահածէն վերջ իմաստ չունին ալ
այս խօսքերը : Աւելի լաւ է լռէք ու մտիկ
ընէք ձեր խղճին ըսածին :

Այս միջոցին կը հնչէ դռան զանգակը : Մառի կ'եր-
թայ դուռը բանալու : Ներս կը մտնէ աճապարան-
քով Տիրան, տաքնապալից ու հալցական նայ-
ուածքները կը սեւեռէ Մառիին, կը ցնցուի, ու կը
դառնայ միւսներուն : Դժբաղդութեան նախա-
զգացումովը համակուած, կը ստանայ սարսափի
արտայայտութիւն, եւ առանց որ միւսները կարե-
նան արգելք ըլլալ, կը սուրայ քովի սենեակը,
գրեթէ պոռաւով :

Գ. Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆՔ, ՏԻՐԱՆ

ՏԻՐԱՆ — Սո՛ւտ է, ըսէք, սխա՛լ է . . . հէ՞, խօսէ՛
Մառի . . .

Դռան սեմէն նշմարելով սակայն քրոջը անկենդան
մարմինը, ձայնը կը դադրի կոկորդին մէջ. ըռպէի
մը տատանումէն վերջ դուռս կը նետուի խեղաճեղ,
կ'իյնայ աթոռի մը վրայ :

ՏԻՐԱՆ (Յաճախակի ընդհատումներով) — *Խեղճ քոյրիկ...*

Ու հիմա պիտի գայ ան, ուրախ եւ վերակենդանացած: Ինչպէ՛ս պիտի դիմանայ այս հարուածին, ինչպէ՛ս: (Պահ մը ոտքի կ'ելլէ, ջղայնօրէն պտտելով) Ձի բերէի երանի թէ: Արդէն ինկած էր անխուսափելի քայքայման մէջ, ու կ'ոգեվարէր: Վիհի մը եղբրքէն զինք ետ քաշեցի, աւելի ահաւոր անդունդէ մը վար գահավիժեցնելու համար: Այս երկրորդ ցնցո՛ւմը, Աստուած...

(Գլանիկ մը կը վառէ. հայրն ու մայրը, աչքերնին հակած, չեն համարձակիր շարժում մ'իսկ ընել: Մառի նայուածքով կը հետեւի Տիրանի շարժուձեւերուն): Մանուկի պէս ուրախ էր: Երկուքս ալ ուրախ էինք: Ես փրկուած կը համարէի քոյրս, ու զայն միանգամայն: Ան, մահը տեսած, կեանքին, հրաշքին կը վերադառնար: Ինչպէ՛ս գուարթ չըլլալ ուրեմն... Եւ ուր որ է պիտի գայ հիմա: Հակառակ զայն տեսնելու անբացատրելի անհամբերութեան, չեկաւ հետս ու բաժնուեցաւ անմիջապէս գալու համար: Կը զգամ, ուզեց անակնկալ մը ընել, ձեռքը պարապ չի գալ: Ալիսին սիրածովը բռնաւորուիլ: (Յուսահատ ընկճումով) Ձի գիտեր սակայն որ անակնկալներուն մեծագոյնը հոս

կը սպասէ իրեն, սեւ, ջարդարա՛ր անակնկալ... (Բրոջը դառնալով) Մառի՛, կ'ուզեմ որ առանձինն ըլլամ երբ ան հասնի: Կը պահանջե՛մ: Կը լսե՞ք...

Մառի ոտքի կ'ելլէ առանց խօսքի: Գէորդ ու Զապէլ կը հետեւին իրեն: Մեկնելէ առաջ, մայրը, որ այս տեսարանին սկիզբէն ի վեր հոգեկան պայքարէ մը համակուած էր, կը յորդի յանկարծ, ու, պաղատագին,

ԶԱՊԷԼ — Տիրա՛ն, գաւա՛կս...

Սակայն չի կրնար շարունակել, վախցած՝ Տիրանի բազուկի արագ ու հրամայական մէկ շարժումէն եւ նշմարելով անոր աններող, դաժան արտայայտութիւնը: Բոպէ մը կը մնայ անշարժ, յետոյ, յամբօրէն, դուրս կ'ելլէ միւսներուն ետեւէն:

Երբ առանձինն կը մնայ, Տիրան կ'ուղղուի քովի սենեակը, դուռը կը դոցէ խնամքով, կը վերադառնայ սենեակին մէջտեղը, գլանիկը կը քաշէ ուժով ու երկար, քանի մը անգամ՝ յաջորդաբար, կը հետեւի արտաշնչած մուխին, երբ յանկարծ կը հնչէ դռան զանգակը:

Դուռը բանալէ վերջ, կը նստի աթոռի մը վրայ, գրպանէն թերթ մը կը հանէ ու անհոգ երեւոյթ մը առնելով, կարդալ կը ձեւացնէ:

Ներս կը մտնէ Զապէն, ժպտագէտ, մեխակներու փոքր փունջ մը ձեռքին:

Դ. Տ Ե Ս Ի Լ

.....

Տ Ի Ր Ա Ն — Ջ Ա Ի Է Ն

ՋԱԻԷՆ — Ուշացա՞յ :

ՏԻՐԱՆ (Թերթը ծալլեւոյ) — Այո եւ ոչ :

ՋԱԻԷՆ (Չորսդէն ակնարկներ նետելով) — Ի՞նչ կը նշա-
նակէ ատիկա

ՏԻՐԱՆ — Ուշացար, որովհետեւ տրուած ըլլալով
պարագայ, վայրկեանները դարեր են քեզի
համար, իսկ շուտ, նոյնիսկ շատ շուտ եկար,
որովհետեւ նիւթապէս անկարելի էր ասկէ
շուտ ըլլալ :

ՋԱԻԷՆ — Մի՛ նորէն հեգնական կատակներուդ
սկսիր :

ՏԻՐԱՆ (Լըջութեամբ մը որ Ջալէնը կը զարմացնէ) Չե՞ս
կարծեր որ երբեմն պահեր կ'ըլլան երբ հեգ-
նութիւնը ամենամեծ ցաւն է . . .

ՋԱԻԷՆ — Այս պահը սակայն, Տիրա՛ն, չե՞ս հաս-
կնար այս պահը . . . Ինչո՞ւ նմանօրինակ խոր-
հրդածութիւններ : Եթէ դուն չըլլայիր դէմքնս,
պիտի խորհէի թէ մէկն ես որ կ'ուզէ զգացած
անմեկնելի երջանկութիւնս պղտորել, դիտում-
նաւոր կերպով :

ՏԻՐԱՆ (Ձգալով որ շատ առաջ գացած է, փարատելու հա-

մար այդ տպաւորութիւնը, կը խնդայ, յետոյ, նիւթը
փոխելու համար) Խե՛նթ . . . իրաւ խենթ կ'ըլլան
եղեր սա սիրահարները : (Մեխակները ցոյց տալով)
Ուրկէ՞ ալ կըցար անմիջապէս գտնել այդ
հրաշալի ծաղիկները :

ՋԱԻԷՆ (Ուրախ) — Ձուգադիպութիւն, աւելի ճիշդ՝
բաղդս : Իրա՛ւ բաղդս բացուեր է երէկ իրիկ-
ուընէ ի վեր : Գեղմէ բաժնուելէ վերջ, երբ
աճապարանքով կ'ուղղուէի ծաղկավաճառ-
տուն մը, հանդիպեցայ դեռատի աղջկան մը
որ, մեխակներու խոշոր փունջով մը բեռնա-
ւորուած, կայարան կը դիմէր : Համարձակու-
թեամբ մը, որուն համար այժմ զարմանքէ
ապշութիւն կ'երթամ, մօտեցայ ու քանի մը
հատ խնդրեցի : Շեշտէս եւ արտայայտութիւ-
նէս կերելի թէ անառակը կասկածեցաւ, ու,
ժպտուն, հարցուց թէ ի՞նչ ընել կը խորհէի :
Անկեղծօրէն ու տաք խօսքերով յայտնեցի :
Այն ատեն, առանց վարանումի, սկսաւ զատել
ամենէն կարմիրները, ըսելով. — Ահաւասիկ,
պարո՛ն, փունջիս ամենէն կարմիրները, կար-
միր, ինչպէս կ'ըլլայ սէրը, կ'ըսեն, արիւնի
պէս կարմիր : Ու չի ձգեց որ շնորհակալու-
թեան խօսքեր արտաբերեմ : « Խօսքերը խնայե-

ցէք, քիչ վերջ պէտք պիտի ունենաք խօսելու»
ու հեռացաւ չարաճճի խնդուքով մը :

ՏԻՐԱՆ — Զգոյշ, Ալիսը պատմութիւնը չիմանայ...

ԶԱԻԷՆ (անհամբեր) — Ո՛ւր է : Պառկած է դեռ :

ՏԻՐԱՆ (հազիւ զսպուած վարանքով) — Այո՛, դեռ արթն-
ցած չէ :

ԶԱԻԷՆ (նոյն) — Զարմանալի է : Այդքան ո՛ւշ, տա-
կաւին անկողինը... Զէ՛ր գիտեր որ պիտի
գամ :

ՏԻՐԱՆ — Անհանգիստ է եղեր քիչ մը :

ԶԱԻԷՆ (անձկութեամբ) — Ի՛նչ ունի :

ՏԻՐԱՆ (անհոգ երեւոյթ մը տունէլ ջանալով) — Զեմ գի-
տեր, Մառին ըսաւ որ պաղ է առեր, ու քիչ
մը շերմութիւն ունի :

ԶԱԻԷՆ — Ու ատիկա չըսի՞ր մինչեւ հիմա ինծի...

ՏԻՐԱՆ (բռնի ժպտով) — Է՛, այդքան իրար մ'անցնիր,
եղածը մեծ բան մը չէ : Կիներու տկարութիւնը
ինձմէ լաւ գիտես որ այնքան ալ նկատի առ-
նուելիք բան չըլլար...

ԶԱԻԷՆ — Այո՛, բայց Ալիսը...

ՏԻՐԱՆ (ընդմիջելով) — Ամբողջացնեմ. Ալիսը բացա-
ռութիւն է :

ԶԱԻԷՆ — Մի՛ կատակեր նորէն : (Պահ մը. անհանգիստ
ակնարկներ կը պտտցնէ հոս հոն) Նայէ՛ անգամ մը,

թերեւս արթուն է... Թերեւս լաւացած է,
կամ, ո՞վ գիտէ...

ՏԻՐԱՆ (ոտքի ելլելով) — Լա՛ւ, լա՛ւ, վայրկեան մը
սպասէ... (Կ'ուղղուի դէպի այն դռուը ուրկէ ծնող-
քը դուրս ելած էին) Կաթ մը կ'ուզե՞ս :

ԶԱԻԷՆ (Զղայնոտ) — Զէ՛ : (Յանկարծ կեցնելով զայն)

Տիրա՛ն, առ սա մեհակները, տուր իրեն...

ՏԻՐԱՆ (Թախծոտ) — Ա՛հ այդ կաբմիր մեխակները,
կարծես արիւնոտ ըլլային... այնքա՛ն կար-
միր, որ սեւ, իրաւցնէ սեւ կարելի է ըսել...

Զաւէն, Տիրանի այս խօսքերուն վրայ, ապշահար կը
նայի ետեւէն, պահ մը կը ջնայ այդպէս, յետոյ,
ակնարկները կը սեւեռէ պարապին, տրամութեամբ
ու ցաւով լեցուն :

Մի՛նչ գլանիկ մը կը վառէ, դէմքը հետզհետէ կը
ստանայ աճող անձկութեան մը արտայայտութիւնը :

Ներս կը մտնէ Տիրան :

ՏԻՐԱՆ (Յած, անճանաչելի ձայնով) — Կը քնանայ տա-
կաւին :

ԶԱԻԷՆ (Միտքը ուրիշ տեղ, կը կրկնէ մեքենաբար — Կը
քնանայ տակաւի՛ն...)

ՏԻՐԱՆ (Նոյն) — Խորո՛ւնկ, շա՛տ խորունկ քունով
մը :

ԶԱԻԷՆ (Ցնցուելով) — Շա՛տ խորունկ...

ՏԻՐԱՆ — Շա՛տ :

ԶԱԽԷՆ — Զերմութի՛ւն :

ՏԻՐԱՆ (Իր կեղծեւոյ ճիգէն աշխատ խորտակուած, առանց
անդրադառնալու իր խօսքերուն) — Զերմութիւն չէ
մ՛նացած : Պա՛ղ, սառի պէս պաղ . . .

ԶԱԽԷՆ (Տաղանապալից) — Ի՛նչ կ'ըսես, Տիրա՛ն : (Յան-
կարծ նշմարելով անոր փլուզումը, կը մօտենայ, դէմքը
կ'առնէ իր ձեռքերուն մէջ ու աչքերը դարձնելով իր
"չքերուն) Ըսէ՛ ինծի ճշմարտութիւնը, ըսէ՛,
պէ՛տք է որ ըսես : Մի՛ երկարածքեր տառա-
պանքը որ անստգութենէն կուգայ ու զիս
բոցի պէս կը լափէ : Կը նախազգամ, գրեթէ
կը գուշակեմ, նոյնիսկ, Տիրա՛ն, վստահ եմ
պատահածին վրայ, բայց, ըսէ՛, կ'ուզեմ որ
ամէն տարակոյս փարատի ու չի հեւամ, այլ,
շանթահար կաղնիի նման մէկէն խորտակ-
ուիմ :

ՏԻՐԱՆ (նոյն) — Ըսի արդէն, պա՛ղ, սառի նման պաղ
է . . . ու կը քնանայ խորո՛ւնկ, այնպէս խո-
րունկ . . .

ԶԱԽԷՆ (Յուսահատ շեշտով մը) — Յաւիտենակա՞ն :

ՏԻՐԱՆ (Խորունկ) — Յաւիտենական . . .

Սուր աշխատ խիստ կարճ բացադանջութիւն մը կ'արձակէ
Զաւէն, ու կ'իյնայ Տիրանի ոտքերուն, գլուխը

Հանգչեցնելով անոր կուրծքին : Ու մինչ այս վեր-
ջինը անոր գլուխը կը շոյէ մեղմ, կարեկից,
Զաւէն ցաւագին հանդարտութեամբ մը կը խօսի :

ԶԱԽԷՆ — Հիմա անիկա կը հանգչի տիեզերքի մը
մէջ ուր պիտի ուզէի անյապաղ երթալ, բայց
չեմ գիտեր ինչո՛ւ, ըսէ ինչո՞ւ չեմ կրնար : Ես
վայրկեան մը առաջ ի վիճակի էի, բայց, մէկէն
կարծես մէջէս բան մը փրթաւ, ջիղերս դարձան
աւրուած քառուղիներ, ու խորտակուեցայ :
Երջանկութիւն մը պիտի ըլլար ատիկա, բայց
ճակատագիրս է եղեր որ պիտի չկարենամ
ճանչնալ երջանկութիւնը, ինչ ձեւերու տակ
ալ անիկա ներկայանայ . . . (պահ մը) Զարմա-
նալի է որ դեռ կրնամ խօսիլ : Մէջս այնպիսի
պարապութիւն մը կայ . . . կարծես ինձմէ
կշռող ամէն ինչ առին ու կը մնայ ձեւս միայն,
արտաքին շրջագիծս, ստուերս . . .

ՏԻՐԱՆ (Ընդմիջելով) — Դադրէ՛, Զաւէն . . .

ԶԱԽԷՆ (Շարունակելով, նոյն) — Ու պատրաստ եմ
ապրիլ դեռ, քանի մը օր կամ աւելի : Դիպուա-
ծը երբեմն կը սիրէ մարդոց ճակատագիրը
հեզնանքով շինել : Ու ի՛նչ հեզնանք ասկէ
վերջի իմ կեա՛նքս . . . ստիպուած ենք սակայն
մենք, մահկանացուներս, հպատակիլ մեր ճա-
կատագրի տնօրինածին :

ՏԻՐԱՆ (*Մխիթարական*) — ձիշտ, շատ ճիշտ է որ մեր կամքէն դուրս է ճակատագրին պարտադրանքը: Հետեւաբար նախընտրելի է որ յանձնուինք անոր, առանց ինքնաչարչարանքի, առանց տրտունջի:

ՁԱԻԷՆ (*Վերաւոր ձայնով*) — Տիրա՛ն, պարապ տեղը մի՛ ինքզինքդ բռնադատեր գտնելու եւ արտասանելու խօսքեր, որոնք որքան ալ ճշմարիտ իրենց խորքին մէջ, անիմաստ կը դառնան ներկայ պարագային: (Պահ մը) Մեծ, խորունկ վիշտերը դատողութիւն չեն ճանչնար: (Պահ մը. դանդաղօրէն, Ձաւէն կը փորձէ կանգնիւ: Հազիւ գլուխը բարձրացուցած, ցաւի ճիչով մը կը ձգէ կրկին Տիրանի դրկին. արձակուած ճիչին վրայ, մէկիկ-մէկիկ, տրտում, մահադէմ ներս կը մտնեն Գէորգ, Ձապէլ եւ Մառի):

Ե. Տ Ե Ս Ի Լ

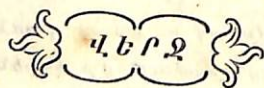
ՆՈՅՆՔ, ԳԷՈՐԳ, ՁԱՊԷԼ ԵՒ ՄԱՌԻ

ՁԱԻԷՆ (*Գլուխը ձգելէ վերջ*) — Տիրա՛ն... կ'ըսէի որ ինձմէ կշռող ամէն բան առին, բայց այդ բոլոր ծանրութիւնը լեցուեր է գանկիս տակ, ու անկարելի է որ կարենամ դաշն վերցնել... (*երջանիկ երանգով*) Արդե՞օք... իրա՞ւ է արդեօք...

Եթէ իրաւ հրաժեշտի, այս աշխարհէն վերջնականօրէն մեկնումի նախանշանն է, ի՛նչ երջանկութիւն... Ալի՛ս, անուշի՛կ Ալիս... (Մառի կը ստանայ երկիւղի արտայայտութիւն. մօքը աչքերը կը լեցուին: Հայրը բաղունները յուսահատ շարժումով մը վեր կը հանէ ու կը ձգէ) (պահ մը) բայց... բայց, Տիրա՛ն, ի՞նչ ժխոր է այս: Կարծես աղսկարարներու խուժան մըն է որ գանկիս տակ կը փոթորկի: Եւ չեմ սխալիր: Բայց ի՛նչ է որ կ'ուզեն ինձմէ... Այս ի՞նչ ձայն է, Աստուած: Ա՛խ սա մէկը որ կը հրամայէ բոլորին: Այո՛, այո՛, կը հրամայէ ու ահա բոլորը կը հնազանդին: (Մտիկ կ'ընէ այդ ձայնին. յանկարծ ցաւի աղաղակով մը կը ցատկէ ոտքի, ականջները կը փակէ երկու ձեռքերովը: Միւսները կը դիտեն դաշն դէպի առաջ շարժումով մը) Ձէ՞ք լսեր, չէ՞ք լսեր հրամանը: Խուլ է՞ք: Այնպէս կը պոռայ սակայն... (Աչքերը խռորցած, մտիկ ընելու ձեւի մէջ) Այո՛, այդպէս է... շատ խելօք, ճիշտ փափաքածս, բայց, բայց այդ վախճանը չեղաւ, չեղաւ, չեղա՛ւ (Երրորդը աղաղակ մըն է ալլելու, սրտապատառ, որ ամբողջ սենեակը կը լեցնէ ու բոլորը կը նային իրեն վախով ու ցաւով դառն աչքերով, անձկադին եւ առանց շարժում մը կարենալ ընելու: Պահ մը: Ձաւէն, ընկճուած, մահուան պէս տրտում ձայնով)

ինչո՛ւ, այդ հրամանը, ինչո՛ւ, Տէ՛ր... քանդե-
ցէ՛ք, կործանեցէք, գտէք հողին ու դուրս նե-
տեցէք... լաւ, շատ լաւ... յետոյ սիրտը
իջէք, պարպեցէք, լաւ մը մաքրեցէք ու փո-
խեցէք թելերը, փոխեցէք արիւնը, նամանա-
ւանդ արիւնը... որպէս զի մեռնի հինը, եւ
կազմուի նոր մը, բոլորովին նոր մը... բայց
պէտք է մաս մը ձգել իր ուղեղէն, որպէս զի
խորհի ատեն ատեն այդ հինին... կը հասկը-
նա՞ք, չէ՞, խնդիրը: Պէտք է մեռնի, ու գիտ-
նայ իր մեռնիւր... բայց դեռ ապրի, կեանքով
մը սակայն ուր ոչ հողի ըլլայ, ոչ ալ սիրտ...
(բարձր) Տիրա՛ն, կ'իմանա՞ս, ոչ հողի ըլլայ, ոչ
ալ սիրտ... (մտիկ ընելով) սկսեր են արդէն աշ-
խատանքի ու կարծես կը վերջացնեն: (Պահ մը.
բոլորին) Իմացա՞ք, ոչ հողի եւ ոչ ալ սիրտ...
հա, հա, հա...

Երբ Ջաւէն խօսքը բոլորին կ'ուղղէ, վարագոյրը
կը սկսի դանդաղօրէն գոցուիլ, ու մինչ բոլորը կը
Քարանան իրենց ցաւէն ու ապշութենէն Ջաւէնի
խնդուքին վրայ, արդէն վարագոյրը հոս կը փակ-
ուի բոլորովին:

504.

u. p.
m

0

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0332762

29509